

Megjelenik hetenkint háromszor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton.

Előfizetési díj:

Egy évre 12 lrt. o. 6. Félévre 6 lrt. o. 6. Évnyegyedre 3 lrt. o. 6. Egy órára 1 lrt. o. 6.

Szerkesztői szállás:

belső számtalca 131 szám.

Kiadó hivatal:

Középutca Stein J. könyvkereskedése.

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASZATI LAP.

Hirdetési díj: 36 hasábos garmond sorért 1-szor 7 kr. 2-szor 6 kr. 3-szor 5 kr. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj.

Hirdetéseket felvételnek:

Bécsben: Oppelk Alajosnál (Wollzeile 22.) Hansenstein és Vogelmil (Wollzeile 9. szám.) Pesten: Zsibler M. (Király utca 60. sz.)

Nyitléri cikkek

sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez czimzendők. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezeltetik.

Előfizetési felhívás

„K. KÖZLÖNY”

1869-iki folyamára.

Egy évre 12 forint o. ért. Félévre 6 lrt. o. 6. Évnyegyedre 3 lrt. o. 6. Egy órára 1 lrt. o. 6.

Az előfizetési pénzek kiadó Stein Jánoshoz (bel-középutca Stein könyvkereskedése) küldendők, hol a pontos szétkülöndről gondoskodik van.

Észleletek

a székely nép szükségei felett.

A mióta mult országgyűlésünk a közlekedési eszközök szaporítását annyira komoly feladatává tette, minden tervezett új vonalhoz az érdekeltek, részint a hírlapok hasábjain, részint önálló felterjesztésekben siettek hozzá szólni.

A brassó-galaczi vonal is, melynek a Bodza szoroson, vagy az Úzvölgyöni leveztése még eldöntve nincs, annak idejében az érdekeltek által kellő figyelemre méltatott. Miatán azonban még mindig csak a tervezetek eszményi országába tartozik, a hozzá szólás most sem késő.

Mennyivel előnyösebb e tervben levő vasútvonalnak az utóbbi irányban vezetése az előbbi felett, a székelyföld keleti részére nézve, azt részint előbbi cikkemben elmondottam, s más részt Kézdi-Vásárhely nemes tanácsa által a közlekedési miniszteriumhoz tett felterjesztésben oly kimerítőleg indokoltam, miszerint alig adhatnék hozzá még valamit. Ismétlések helyett tehát említett felterjesztést bátorítok az illetők figyelmébe ajánlani.

Van azonban egy más, Csikszék érdekeit mélyen érintő körülmény, mely fontosságánál, de természeténél fogva is e vasútvonal kiépítéséhez szorosan fűződik; s ezt nem hallgathatom el.

Néhány év előtt ugyanis a „Kol. Közl.” hasábjain, avatott tollal fejtegetve, a székelyeknek a havasi fensíkokra leendő kitelepítése hozott indítványba, a székely kivándorlás megakadályozása céljából. Általánosan ismeretes Csikszéknek túlnépessége, melynek a művelés alatti földterülete még szakgazdaszat mellett is, elegendő élelmi szert termelni képtelen. Baromtenyésztés és fakészítményei képeznek jövedelmi forrásait; de közlekedési eszközök hiányában ezekből is vajmi csekély pénzmaghoz juthat: ily körülmények közt, a kitelepítés eszméje első tekintetre életrevalónak látszik.

Azonban a ki székely népünk természetét ismeri, annak gyakorlati kivihetősége felett bátran kétkedőleg rázhatta fejét. En legalább attól sikert soha sem vártam; s miután valószínűsítés még eddig megkísértve sem lett, nem is várok másképp, csak is azon föltétel alatt: ha az említett vasútvonal az Úzvölgyön ki lesz építve.

E völgy közelében ugyanis, terjedelmes épület és más eszközökkel szolgálható erdőszékek vannak, hol székelyeink közül többen: zsindey-, deszka-készítéssel, hamuzsír, szénégetés s több effélével foglalkozva, gyakran egész nyarakat, legfeljebb a legszorgosabb munkaidő egy pár hetét kivéve, az erdőrengetegében töltöttek. Ha már az említett vasútvonal kiépítették, egy örálomás számára lehetne oly helyet kinézni, mely az ily fakészleteket nyújtó erdőrészeknek mintegy központjára esnék. Sőt e körülményre a vonal mentébeni állomások majd mindenikénél tekintettel kellene lenni.

Az ily állomások idővel a fakészleteknek, mint elszállítandó árucikknek rakhelyéül is szolgálnának, mely körülmény önként vonná maga után több felügyelő személyzet helyben lételet. Ezek közül akadna egy-egy speculáns személy egyn, ki némi kisszerű üzletet nyitna élelmi szerekkel, a rengeteg munkásai, illetőleg lakói számára; mihez ha az illetők jutányos áron juthatna-

nak, nem lennének kénytelenek idővesztéssel és saját hátrányukra, gyakran pár napi járásra eső községeikbe vándorolni élelmi szerekért.

De továbbá: az erdők ily nyári lakói, vagy igen csekély, vagy éppen semmi birtokkal sem rendelkeznek; ha tehát foglalkozásuk helyén, vagy ahoz közel élelmi szerekhez juthatnának könnyű módon: állandó lakásokat építve valamely alkalmas helyen, családjaikkal együtt ütnének tanyát. A vasút segítségével bármennyi terményeik könnyen elárúsítható levén, a baromtenyésztést is könnyebben és sikeresebben üznék, s ekkép, mintegy véletlen, de természetes módon keletkezének kisebb gyarmatok.

E gyarmatok lakói ily könnyű szerrel maguknak életmódot biztosítván, a birtoktalan, vagy jelentéktelen birtokosok szintén többen kísértének meg ez úton a szerencsét, s alig néhány év alatt, mint hegyről leguruló hógomoly, oly gyorsan növekednének és szaporodnának a gyarmatok; annyival is inkább, mert e völgyvonál közelében több, s oly terjedelmes fensíkok és termékeny lapályok vannak, melyek művelés alá vétetvén, aligha nem könnyebben szolgáltatnának népes községeknek is, és pedig kellő mennyiségben különbféle terményeket, mint most Csikszék némely községeinek véresverejtéssel művelt határai.

Ekkép lehetne reményelni, hogy a baromtenyésztés, föld- és kézműipar felvirágoz; a székelyeknek a természettől oly dús erdőkkel megáldott hegyei, jövedelmi forrásul fognak szolgálni, s nem fog gyakran mértföldekre terjedő hegyseké őrjási erdeje, pillanatok alatt a vihar hatalmas karjai alatt, földre döntve, ott heverni és elrothadni; — mely hegyseké nem ritkán a ledöntött erdő által járhatlanná téve, csak medvék és más vadak kényelmes lakásául szolgálnak. És ki tudja ily módon évek multával, hol most a bős vadállatok rémes ordítása riasztja meg a legelésző nyájakat és pásztort egyaránt: nem fognak-e őrjási gyárak emelkedni, s nem ezek dőbörgő zaja fogja-e ama rémes hangokat felváltani? Ki tudja mit rejt méhében a jövő? A mit most csak titkos sejtélemkép forgatunk elménkben s félve tesszük papírra, kétkedve a felett, hogy valaha való is legyen: nem fogja-e a haladás sebes keze gyorsan félrelökni a titok leplét, mely a jövőt előlünk elrejt, s nem fogjuk-e hamarabb, mint reménylenők, megvalósulva látni eszméinket, hogy a mi felett most kétes szorongás fogja el keblünket, a felett bámulattal vegyes örömünk annál nagyobb legyen? Adná Isten!

Tamás Márczel.

Szucsák, február 21. 1869.

Most, midőn minden ember politizál, meg lesz talán nekem is engedve, hogy egy keveset politikáljak magam módja szerint. És minthogy a jelenlegi sokféle politizálásnak okát főként a helyzet félreismerésében vélem feltalálhatni, legelsőbben is a felfogás helyes, vagy nem helyességéről akarok szólni.

En ugyanis a mint a különböző pártszínezet szerentí nyilatkozatokból és cselekvényekből észlelem — a politikások azon része, mely legzajongóbb és lármásabb szokott lenni, ugymint a fiatalság és a nép kevésbé értelmes része, mindnátalan a 48-at emlegetve, visszaképzeli magát az ezelőtt 20 évvel lezajlott eseményekbe, s hajlandó jelen helyzetüket avval azonosnak hinni. Ebből megmagyarázható ama hazafias lelkesültség, mely az értelmes fiatalság keblét átrezgi, s visszapillantva a nemzet dicső, mult napjaira, nemes hivatást érez magában azok nyomdokán haladni, kik akkor éltekkel minden percében készen állottak a haza szent jogainak védelmére. Dicsőretre méltó nemes indulat! Ez képezheti hazánk jövő boldog felvirágozhatóságának egyik alapját. A már említett rész csak viszhangja ezen fiatalok hazafiai lelkesültségének s kézzel fogható tanúsága az áldozatra kész hon-szeretetének.

De ne tévesztjük össze a helyzetet. A mi 48-ban hazafiai tett volt, az 69-ben végzettszerűvé válhatott nemzetünk nézve. 48-ban, midőn nemzeti létünk minden oldalról fenyegetve volt, szent kötelességet teljesített minden hazafi, ki életét tette le a haza oltárára, s szinte feljósította hihette magát kényszer eszközökhez is nyulni azok irányában, kik hazafiai kötelességük teljesítésében

késedelmezők voltak. Akkor a haza és abban a magyar nemzet léte, vagy nem léte felett kellett határozni — azaz: a nemzetek sorából kiirtatásunk volt az ellenünk által kitértett cél. Ily merénylet ellenében a hazában csak egy párt lehetett: a hazafi párt, mely kész élet-halál harcra vinni elbizakodott ellenével.

Vajjon így állunk-e jelenben? minden higgadtan gondolkozó nemmel fog felelni. Magyarország-nak törvényes királya és törvényes kormánya van, országgyűlésünk törvényesen hivatott egybe, szabadon vitathatta meg az országos kérdéseket, semmi erőszak nem használtott törvényes elhatározásainak mást, mint a meggyőződés szerentí kifejezést adni. Akadálytalanul végezte be három évi tülészakati törvényeket alkotva. Hazánkat és abban nemzetünket a megsemmisítés veszélye nem tenyegeti többé. *)

Hol tehát a veszély, mely élet halál harcra szólítana képzelt elleneinkkel szemben? Hol az ok, mely hazafit hazafi ellen annyira elkészeríthessen, miszerint egymás ellenében a bazaarulói címet használói magát feljósítva csak képzelhesse is valaki? Határozottan merem állítani, hogy ily szélsőségekre egyedül a helyzet visszás felfogása vihet akár kit is, de alapos meggyőződés nem.

Ismerjük fel tehát helyzetünket, s akkor, midőn magunkat a hazafiai szövetség által elragadtatni érezzük, emlékeztünk vissza a dicső nagy napokra, melyek megtanítottak minket mindenestre azon elvitáztatlan tényre, hogy a magyar mind jó hazafi, s ha a jelen körülmények között több párt-nézet merül fel, ez nem a jó, vagy rossz hazafiság kifolyása, hanem egyedül csak is elvi kérdés, más irányu egyéni meggyőződés.

Ugy hiszem senki tagadni nem fogja, hogy a jobb ügy, mint a balpártot hazafiak képezik. Mindenki párt azon törekszik, hogy a szegény, sokat szenvedett hazát boldogabb sorsra juttathassa — eltérők lehetnek a nézetek a kivittl illetőleg, de a cél mindig egy marad.

Alkotmányos államban mindenkinek megvan azon joga, hogy a maga nézeteit szabadon kinyilatkoztathassa és elveinek — a törvény határai közt — érvényre juttathatását megkísértse. E célból igénybe veheti a napi sajtót és a gyűlésezési jogot.

Jelenleg, midőn az országgyűlési képviselők megválasztásának előestéjén állunk, igen természetes találom az izgatottságot, mely a kedélyeket megragadja. Minden alkotmányos polgár érzi, hogy azon ponton áll, midőn legelőnyesebb alkotmányos jogát kellene gyakorolnia a végre, hogy politikai meggyőződésének kifejezést adhasson. Az ellenkező nézetek előtérbe lépnek, egymással szemben állanak. Mindenki igyekszik nézeteinek mentől több pártotól megszerezni. A választók párt-nézetek szerint tömörülnek. Ez mind természetes kifolyása az alkotmányos életnek, s csak örömmel tölthetné el minden igaz hazafi keblét az érdekelt-ség, mely a hazai ügyek iránt mindenfelé nyilvánul.

De van a dologban valami elszomorító, ez a pártok egymás iránti elkészeredett harca, mi teljességgel nem igazolható, s egyedül a helyzet ösz-szetévesztésének eredménye. Mert, nézetem szerint, mint fennebb már jeleztem, helyzetünk nem oly kétségbeesítő, mint azt némelyek egy s más érdekből, vagy túlbajtott hazafiságból fosztogatni szeretik.

A létre jött kiegyezkedésben le van téve alapja hazánk jövőjének. Ha a mi nem tökéletes, meg kell gondolnunk, hogy emberek készítették, s ha részleteiben nem kielégítő, keblünkbe adta épen az a létre jött kiegyezkedés az eszközt, mely által alkotmányos úton segíthetünk a bajon. Válasz-szunk oly követeket, kik nem a megállapodás, hanem az előhaladás emberei; de óvakodjunk az oly emberek politikáját követni, a kik rohanva kíván-nak haladni; mert ez a mi sorsuonyal sem kivihető, tartasuk szemünk előtt a régi közmondást: „többet észszel, mint erővel.”

Vannak, kik azt mondják: a Deák-párt az oka, hogy most is sok adót fizetünk, trafik-dohányt pipázunk, s stemplis papirosra írunk, finanszol-nak sat, ha a balpárt jutna többségre az országgyűlésen, s bajoktól egyszerre megszabadulnánk. Vannak megint, kik azt mondogatják, hogy a balpárt törekvései forradalomra vezetnek, s ha többségre juthat e párt az országgyűlésen, azonnal kész a forradalom. Mind a két állítás alaptalan, mert semmiféle párt sem lett volna képes bennünket a reánk rótt nagy terhek alól egy csapással fölmen-tezni, ezt az egész országgyűlés minden pártszíne-zet nélkül elismerte; hogy a balpárt forradalmat

*) Örvendünk, hogy a híres XI-dik zászlóalj vitéz őrnagya is az eszélyesség politikájá mellett emel szót. Szerk.

akarna, **) azt sem bheti senki, mert tudja, hogy hazáját ép úgy szereti a bal-, mint a jobbpárti ha-zafi, s annak sorsát forradalom által kockára ten-ni egy igaz hazafi sem akarja. Ezek, kedves pol-gártársaim, ugynevezett kortesfogások, óvakodjék minden választó polgár — azoknak hitelt adva — meggyőződése ellen szavazni.

Röviden, kedves polgártársak, ne azonítunk a 48-ki viszonyokat a 69 ki viszonyokkal, mert a kettő között, a mint fennebb elmondam, erősen nagy különbség van. Higgyük el őszintén, hogy mindnyájan jó hazafiak vagyunk s ne kívánja senki közüllünk a hazafiságot kiváltságképen magának tulajdonítani; mert tiszta hitem, hogy ha a haza valaha veszélyben forogna — mitől Isten óvjon — mindnyájan egy zászló alatt egyesülnénk a szeretett haza védelmére.

Legyünk türelmesek egymás véleménye iránt, s ha magunk nézetének valakit érvekkal megnyerni nem tuduk, ne kívánjuk reá erőszakolni senkire saját véleményünket, mert ez elkészerít.

Tiszteljük egymás meggyőződését s politikai véleménykülönbségért senki haragot ne vegyen pol-gártársára; mert ez mig egyfelől észre nem vezet, addig másfelől képes a társadalmi és magánélet gyöngéd kötelékeit megazagadni és végre elveink keresztülvitelének biztosítása végett soha oly esz-közökhöz ne folyamodjunk, melyek ellennézettl polgártársainkat alkotmányos jogaik gyakorlatában akadályozni kívánják; vagy pedig olyakköz, melyek beszenyeznek, s soha sem az egyik, sem a másik pártnak becstelétet nem válhatnak.

Már most azt kérdezhetté valamelyik polgár-társam, hogy hát mindezek után kit válasszunk követnek? (***)

A követválasztási jog a legszebb joga egy alkotmányos polgárnak, mert választott képviselője által részt vesz az országos törvények alkotásában; megérdemli tehát, hogy minden választó-polgár, minekelőtte ezen fontos alkotmányos jogát gyakorolná, magával egy, mint választandó képviselőjével foglalkozzék. Igyekezzék hírlapokból eszmegere útján, ugyszintén bizalmát teljesen bíró poli-tikába avatottak emberei által magának tiszta fo-galmat szerezni az ügyek állásáról; s minekutána így tiszta lelkiismeret szerent megállapodásra ju-tott: adja szavazatát annak, kihez nyert bizodalma folytán, mint alkotmányos polgár, vonzalmat érez; elfogulatlanul, szabadon, mint alkotmányos polgár-hoz illik.

Az, a ki akármily érdekből választási jogát áruba bocsátja, nem érdemes, hogy e szép jogot gyakorolja. Szigethy Miklós.

Földváry Károly programja a csákvári kerület választóihoz.

A magyar szabadságharc hősi katonája, a „vitézek legvitézebbike”, kit maga Kossuth La-jos nevezett volt „magyar országnak a higgadt mérsékelt hangján szól a csákvári kerület választói-hoz. Akkor a fényes harci dicsőség hervadhatlan babérkoszorújával fején, tartá magasra a nemzet háromszínű zászlóját, s a halál torkán át rettenhet-len bátorsággal vezette a honvédsereg legvitézebb zászlóaljait győzelemre; ma arra inti és buzdítja honfitársait: sorakozzanak a Deák Fe-rencz bölcsesége által megvetett alap védelmére, a kiegyezkedés vívmányainak megőrzésére, tovább fejlesztésére, a rombolás megakadályozására. Hall-gassuk meg a bajnok szavát, azon vitéz ezredes programját, ki 1849-ben annyiszor kockáztatta életét a haza szent földjének, ősi jogainak szabad-elyűen reformált alkotmányának védelmében, s ki ma a „mindent a hazáért” jelszónak hódolva so-rakozik az 1869-ki parlament mítvének oltalmára ésszel és karral harcolandó mindazok ellen, kik a haza ellenségeinek bizonyulnának be.

A program így szól: „A vén katona nem ért a czifra szavakhoz. Egyszerűen és röviden fogom elmondani azt, mit a tisztelt választókerületől elfogadott bizalom folytán, mint képviselőjelölt — elmondanom köteles-ségemmé vált.

Az én programom e szavakból áll: „Mindent a hazáért!”

Ezt a jelszót kardom hegyével irtam én 1848 — 1849-ben az ellenség homlokára akkor, mikor a szentesített 1848-ki törvényekért harcoltam s koc-

**) Öntudatosan elhiszszük, nem akar forradalmat, de az általa hészánt eszközök mulhatatlan arra vezetnek. Tény, hogy eljárásával minden vizet a szélből malmára hajt, s a következményekért a balközépet terhel a felelősség. Szerk.

**) A t. cikkirő által felállított özményekből önként foly, hogy a ki a t. cikkirő véleménye szerint is helyesebb „többet észszel, mint erővel” politikát akarja követni, az mára, mint deák-párti képviselőre nem szavazhat.

kára vettem véretem, életemet szóval: a legdrágábbat, mivel bírtam — a hazáért.

Ez a jelszavam most is.

Az 1867-ki szentesített s koronázással megpecsételt törvények védői közé sorakozom ma, mert ezt úgy kívánja tőlem a hazafiság.

Ezt követeli nemzetem becsülete, mert az 1867-ki ama gyászos, csaknem husz évig tartott szolgálásra következtet kiengedése: egy oly kétoldalú szerződés, mely ha kötelezi a fejedelmet, ki reá esküt tőn, kötelezi a másik szerződő felet is — az országot.

S ki e szerződés felbontására izgat: az a nemzetet szerződés-, szöszegésre izgatja. A magyar pedig addig szavát be szokta váltani, és szöszegővé nem fog lenni soha, — ne is juttassa erre a magyarok istene!

Majdan akkor, mikor évek során azt fogjuk látni, hogy az 1867-ki törvényeknek oly hiányai vannak, melyeken segíteni kell: akkor igenis, egyet-értve a fejedellel, változtassunk, — javítsunk rajta; de a míg e tekintetben tapasztalatunk sem lehet: — tiszteljük a törvényt, melyet alkotunk, tiszteljük a szerződést, melyet kötöttünk, mint ez becsületes magyar emberhez illik!

Nem mondom én, hogy az 1867-ki kiegyezéssel mindent elértünk, mit csak kívánhattunk.

De állítom igen is, hogy többet elértünk, mint a mennyiről — csak 3—4 év előtt is — álmodni mertünk.

Az 1848-ki törvények szentsége el van általa ismervé: azok szolgáltatatták az alapot a kiegyezéshez.

A nemzet — a terhes igája kényuralom után — felelős nemzeti kormányt nyert.

Sorsát önmaga intézi.

Ép azon körülmény is, hogy a tisztelt kerület képviselőt választ, mutatja ezt, hogy országgyűlése van, mely a nemzet ügyei intézésére törvényeket alkot.

Hogy mindent meg nem nyertünk, minden ohajtásunk teljesítve nincsen, azt kétségbe nem vonom; de le van téve az alap, melyre tovább építhetünk.

Szászosan jaj annak a botornak, ki az alapokat is szét akarja hányni a helyett, hogy az emelkedő épület szélszeri beosztásáról gondoskodni.

Én a nagy küzdelemmel kivívott 1867-ki alapokra akarom nemzetem jövőndő nagyságát építeni; s minden kétkedés nélkül szállok szembe — ha kell a józan ész, ha kell, a kar fegyverével — azokkal, kik ez alapokat semmivé tenni törekednek, mert azokat én a haza ellenségeinek tekintem.

Legyenek ezek tudva ellenségeink, — vagy legyenek tulbuzogásból, sáhittegebből, orvok tulbecsüléséből azok, mindegy; — elég az, ha bármi indokból talán vétkecs fajgyűlölet, vagy átkos elbizakodás és uralomra törekvésből — a haza jövőndő fennállását veszélyeztetik.

De ak Ferencznek, a haza legbülesebb, legönzetlenebb, legnagyobb fiának nevét, ki a kiegyezést befolyásával lehetővé tette, ismeritek.

Én ezen Deák Ferencnek, kinek nagy nevét oly emberek, kik nem érdemese arra, hogy sarút megoldják — előttetek rágalmaznak — zászlója alatt állok; azt a férfit, ki bölcsőjétől fogva a haza javáért élt és lehell, érte munkált, érte fáradozott, — kisebbiteni merik szentségtörő ajkák! — mert tőmben annál, a mit tett, nem tehetett; őt követem én, mert megtett, kivívott annyit mennyit megtehetett és kivívhatott: ő törte szét szolgáltságunk lánczait.

S mindezt tette nem hirért, nem dicsőségért, — de nem is jutalomért: hanem tett, küzdött — áldozott munkát, fáradozott, mert hazájáért dobogó szíve neki azt úgy parancsolta.

És most akadnak emberek, kik — midőn az ő munkája folytan szabad lett a szó — hogy miért nem vívtá ki a lehetetlenséget is számunkra — őt becsületesen merészkednek — és rágalmazni, sőt gyanusítani!... De hisz nem bántalmazták e hajdan Urunkat — a Megváltót is, — ki az emberiség megmentésére született, élt és érte halt meg?!

Én, tisztelt választókerület, az ily hálátlanok sorába nem állok.

Én a Deák Ferenc által kifejtett 1848-ki zászló alá állok, melynek lobogása alatt jött létre az 1867-ki kiegyezés; — s mely zászló alatt fogok előbbre haladni sok szenvedéseket megpróbált hazám boldogítására.

E zászló a nyugodt, higgadt, megfontoló hazafiság zászlója, mely megbecsüli a szerény meglévő jót s azt nagyobbá fejteni törekszik — — elérhetetlen arany álmokért nem teszi kockára a jelent.

Ez a zászló azon zászló, melyre irva van: „Tiszteld a törvényt!”

Ez a zászló az, mely szabadéltűleg osztja a jogot és igazságot szegénynek, gazdagnak, minden fajú nemzetiség- és vallásnak egyaránt, — mely fontolva lép előre, de a visszalökést veszélyének kitéve nem lesz soha.

Ne higgyetek, polgártársaim, a szájbős ámitóknak, kik vallaitok magásra kívánnak csak emelkedni, — kik nagy vitézek ott, hol csak a nyelvnek kell peregni, de kik rendszeren elmállanak, ha igazságuk folytán a vész órája beáll.

Bármilyen sors érjen bennünket, én ott leszek, hol a haza, a jog és igazság bajnokai sorakozni

fognak, s ha kell, még egyszer szembe nézek a halállal közös szent ügyünk, és a magyar nemzet lételeért.

Ne hallgassatok azokra, kik kebleitekben elérhetetlen vágyakat és elégedetlenséget szitogatnak, — mért hogy nincs meg minden, mit csak kívánunk lehet, — kik a béke áldásai helyett a belviszályt, a forradalmat kívánnak előidézni, hogy a zavarban halászhasanak.

Ezek nektek — ezek a hazának nem barátai, hanem ellenségei, kiket legjobb esetben is a szenvedély vezet — s kik még a haza ellenségeivel is egy székét ülnek.

Egy régi jó példabeszéd azt tartja: „ha nem tudom ki vagy, megnézem kivel vagy” — ha ez igaz, mit tartunk azon szélsőbali férfiakról, kik oly emberekkel szavaznak együtt és ülnek egy pártban, kik hazánk területi épsége — de sőt annak létezésé ellenében, nem is titkolva törekvéseiket, nyilvánosan szövöttek? Ezeknek barátsága gyanus és veszélyes, — ezek javunkra nem dolgozhatnak soha — ezekkel a haza javára együtt munkálni nem lehetséges, — csakis annak vesztére.

A szenvedély rombolni képes ugyan, de építésre nem alkalmas.

E sokat szenvedett, kizsárolt hazának ápoló nyugodt kezeke van szüksége, hogy sebeiből, melyeket reá husz évi elnyomás mért, felidülhessen.

Minden baját egyszerre meg nem orvosolhatjuk, minden terhét egyszerre meg nem könnyíthetjük; ehhez idő kell és jóakaratu türelem, és ti fogtok ezzel birni.

A haloldaról folyton azt zúgják füteitekbe:

„Mit nyertünk a kiegyezés által? avagy nem áll-e a dohány-egyedárusság, a bélyeg, százalék, — és kissebb lett-e az adó?”

A közvetett adók is igen is: állanak; de kérdem: akarhatjuk-e józanul, hogy azon milliók, melyeket a közvetett adók behoznak, megszüntetvén, az azok elenyésztével támadt nevezetes kincstári hiány az adóval úgy is eléggé terhelt földbirtokra vetessék ki?

A magyar kormány felettébb örülne, ha — különösen a dohány-egyedárusságnak rögtöni eltörlése által — a nemzet egy erős ohaját teljesíthetné. — De előbb gondolkodni kell a mód- és eszközökről, melyekkel ama tíz millió, mit a dohány behoz, pótolható lesz, — s míg e módozat kitalálva nincs, legyünk türelmekkel és ne bekétkeljenkjünk.

A bélyeg megvan és meglesz bármely kormány alatt, mint megvan és létez Európa minden államaiban, csakis az a kívánni valónk lehet e tekintetben, hogy az egyenes örökösödés százaléka vagy végkép eltörlőssék, vagy könnyen elviselhetővé tessenek.

Az adó súlyos — és sajnos, hogy a viszonyok által — önbüntünk nélkül reánk rótt nagy államterhek azon egyelőre könnyíteni nem engednek — a legjobb akarattal mellett is.

Amitó, ki azt állítja, hogy a balpárt ha kormányra jut, terheinken könnyíteni fogna tudni, ha csak isteni hatalommal nem bír.

Más feladata itt a jóakaratu magyar kormánynak egyelőre alig lehet, mint rajta lenni, hogy a földmívelés, ipar s kereskedelem emelése által, terheinket könnyebben bírjuk elviselni.

Később igenis, ha a szunnyadozó hazai östermelő erő életre kel jobb kormányzat folytán, ha az ipar, kereskedelem új meg új állami jövedelmi forrásokat nyújt, a jelenben a földbirtokra nehezkedő adóteher igen is könnyebbülni fog. — De ehhez idő kell és összhangzatos egybemunkálása a nemzeti erőnek. A gyümölcs, mely ma még csak virágjában van, ki fog fejlődni, nőni és megérni; ovakodjatok annak fáját addig rázni, míg teljesen meg nem érett! — ki az éretlen gyümölcsöt oktalannul lerázza, önmagát és másokat is megfoszt annak élvezetétől.

Látjátok, tisztelt polgártársaim, hogy én eléggé őszinte vagyok, egyenes jellememhez az ámitás nem fér; nem szépittem a helyzetet, de oly kétségbeesettnek sem tartom, mint tulzóink festeni szeretik; sőt meggyőződésem egész erejével állítom azt, hogy egyetértő munkásságunk által a meglévő alapokon felépítendjük a haza jólétének azt az épületét, mely bennünket — ha fényes kényelmekkel nem kínál is — de a melyben a zivatar elől biztos menedéket találunk és fognak találni utódaink is.

E ház fölépítésében évezredek óta fáradoztak őseink, s az általuk lerakott alapok az idők dülő viszontagságai közt erőteljes magként maradtak reánk, melyekből egy szebb jövő tölgyfája fog kisarjadzani.

Becsüljük meg ez alapokat, melyeket századok törekvései szenteltek meg; a mint azokat — üres álmok után kapkodva — elhagyjuk, minmagunk semmisítjük meg meggondolatlan büns kezekkel, létezésünk föltételeit.

Én mondom ezt nektek, tiszt. polgártársaim, az ábrándoktól ment, sokat látott, sokat türt, sokat tapasztalt öreg katona, hogy a külföld bizonynyal nem fog segítségünkre jöni visszaadni azt, mit magunktól botorul eldobtunk; a szomszéd Lengyelország sorsa szolgáljon intő példál előttünk, melyet a hazafiak visszavonása, szenvedélye sirba döntött; és fog-e valaha új életre kelni, vagy soha?

Munkásság, egyetértés és higgadt megfontolás legyen a jelszó, mely a haza ügyei intézése körül bennünket vezet, és én ígérem nektek, hogy a haza ügyei fel fognak virágozni.

A kiegyezés ideje óta óriási mérvekben felpezsdült ipar, szorgalom és vállalkozási kedv eddig is fényesen tanuskodik az út helyességéről, melyre léptünk; mit várhatunk a jövőtől, mely további munkák után előttünk áll: azt könnyű kiszámítani. De nektünk béke és nyugalom kell mindenekelőtt, nem pártos vizsaly és munkaszabasztó küzdelem; és ha azt elérjük s csak pár évtizedig is élvezhetjük, ígérem nektek a nagy Széchenyivel, hogy „Magyarország nem volt, hanem lesz!”

Összehívandó országgyűléstünkre sok és nagy munka vár.

Ép azért fontosabb, mint valaha, hogy oly férfiak választassanak oda, kik nem a visszahatlatlan mult felett keseregnek untalan, hanem számot vetve a körülményekkel, az alkotás, a szükséges jogi és társadalmi reformok útját munkás kezekkel egyengetni készek.

A jelenkor szelleme munkára int; a mult népek sorában csak kitartó, munkára képes, számítani tudó nép állhat ezental meg; — a tétlentl sopánkodó a haladás hullámárja által a semmisség örvényébe sodortatik.

De az én jó magyar népem életre van teremtve; annak élnie kell és gyarapodnia, szellemben és anyagilag.

Ime, előadtam rövid, egyszerű szavakkal általános nézeteimet a követendő azon politikáról, melyet ez idő szerint legjobbnak, legjózanabbnak — és egyedül lehetségesnek tartok.

Ismétlen, hogy én a megfontolt haladás zászlója alatt állok.

Nemzetem sorsát kockára tenni nem engedem, desőt a kockázók ellen az utolsóig küzdeni fogok.

A szabadelvű reformok terén magamat meghaladtatni senki által nem engedem.

Követelem, hogy a hazában teljes jogegyenlőség uralkodjék.

A nemzetiségeknek adassék meg, a mi azokat illeti, s nekik — a nélkül, hogy az ország épsége s a nemzeti nyelv diplomatiája veszélyeztetnék — méltányosan megadható.

Vizsalyt elvárom tőlük, hogy kívánságaikban a méltányosság határai között maradjanak.

Követelem továbbá a vallásfelekezeteknek teljes egyenlőségét is. Intézzé minden felekezet függetlenül, önkormányzatilag vallásos ügyeit. Legyen egyenként minden felekezet szabad a szabad államban és éljen testvéri frigyben egymással minden polgára e hazának, beszéljen bármely nyelvet és imádjék bármely szertartással istenét.

Ha e fővonalokban vázolt politikai hitvallásom a tisztelt választókerület többségének megelégedésével összhangzik s engem nagybecsü bizalmával megtisztelvény, követetvé választ:

Igérem, hogy e bizalmat eddigi életem, küzdelmeim legszebb hazafini jutalmául tekintendem; s e bizalomra büszkén fogom törvényhozói kötelességeimet teljesíteni.

És a mely szent kötelességeim teljesítésében engem „sem polgártársaim heve, sem a hatalmasok komor tekintete“ megtántorítani nem fog soha!

Ugy segéljen engem az én istenem!

Pesten, 1869-dik év február 16 kán.

Hosszu József nyílt levele

Kolozs megye Mocs-választókerület „Deák-párti“ választóihoz.

A megtiszteltetés és kitüntetések legszebbike azon bizalom, melynek akkor lesz részese a volt képviselő, midőn felszólítatik, hogy a országgyűlésre újból vállalja el a képviselői kijelölést, mert ez által nem csak az van kimondva, hogy a mult országgyűlése a választók óhajának megfelelt; de egyszersmind az is, hogy kívánságuk az, miszerint a megválasztás esetére azoknak az óhajoknak, azoknak az elveknek adjon kifejezést:

Ezen megtiszteltetésben részesítették engem, midőn f. é. január 31-én elhatározták, hogy a mocsai választókerületben „deák-párti“ képviselőjelöltnek léptessenek föl, s midőn meghívtak, hogy e kijelölést elfogadjam.

Sokra becsülöm e kitüntetést, de érezvén azon terhek súlyát, mely a képviselő vállaira nehezedik, érezvén vállaim gyengeségét, ezen meghívást csak azon reményben fogadom el, hogy valaminat a multban, egy a jövőben is nem fognak tőlem lehetőséget, nem fognak tőlem ember feletti munkát követelni; fogadják tehát e megtiszteltetésért legőszintébb bálmat s azon biztosítást, hogy bizalommal visszaélni nem fogok, mert haza- és alkotmányellenes tettet el nem követek, s mind annak, mit a haza és nép érdek kíván, tehetségem szerint eleget teszek.

Egyszersmind örömmel teljesítem azon kötelességet, hogy választóimat politikai nézeteimmel és törekvéseimmel megismertsem, hogy így mindenképpen lehessen azzal, hogy a jövő országgyűlésen mily elveknek szándékozom kifejezést adni.

Nyugodt lelkiismerettel vettem búcsút a mult országgyűlés tagjaitól, nyugodt lelkiismerettel hallgattam — az országgyűlést — bezáró trónbeszédet, mert meg voltam győződve, hogy tetteimmel, hogy szavazatommal hiven képviseltem, a mocsai választó-

kerületnek, megválasztásomkor nyilvánult általános nézetét, most kétszeresen érzem lelkiismeretemet megnyugtatta, midőn alkalmam van tapasztalni, hogy a választókerületem értelmisége — nemzetiség s vallás különbség nélkül — kevés kivétellel, ma is osztja azon nézetet, mely nekem a mult országgyűlésen azt parancsolta, és jelenleg is parancsolja — hogy azt tegyem, mit tettem, — hogy ahoz a párthoz sorakozzam, melynek a mult országgyűlésen igénytelen tagja voltam.

Az 1867-iki országgyűlés nagy munkát fejezett be, igen érdekes törvényeket hozott, az én nézetem szerint legnagyobb horderejű az 1867-iki 12. t. cz., mely határozottan körvonalozta a közöstudgyeket s azoknak kezelési módját.

A pragmatika sanctio, az 1848-iki törvények elismerik a közöstudgyek létezését, de azoknak mikénti kezeléséről határozott módozatot nem tartalmazván, e miatt a közjog feletti harc az országgyűlések drága idejét elrabolta a nélkül, hogy e tárgyban megállapodás történt volna.

Az 1791. és 1825-iki országgyűlések határozottan körvonalozták a katona és pénz megajánlási jogot, de nem lévén azoknak gyakorlati életbeléptetéséről gondoskodva, azon törvényezikkek csak holt betűkké tekintettek, a nép szorgalmasan adta a katonát és pénzt, a nélkül, hogy az országgyűlés tudta volna miért és mire adja.

Ezen anomáliának az 1867-iki 12. t. cz. véget vetett, s éppen ezért nem értem, hogy miért van e törvényezikkek a leghevesebb megtámadtatásoknak kitéve, mert ez a mellett, hogy biztosította a katona és pénz megszavazási jogot, a külügyek vezetésé körül visszaadta azon befolyást, melyet az országgyűlés a mohácsi vész után jogosan vagy jogtalanul, de soha sem gyakorolt.

Én e törvényezikket kétoldalú szerződésnek tekintem, melyet mindaddig, míg szerződészerűleg fenn áll, mindkét rész egyaránt tartozik teljesíteni, meglehet el fog jönni az idő, hogy a magyar országgyűlés és a lajhántalú tartományok bírodalmi tanácsának többsége ezen törvényezikkek megváltoztatását, vagy mi több, közös megállapodás folytán, annak megsemmisítését fogja határozni; de őszintén megvallom, hogy ezen lehetőség bekérdéseink háttérbe szorítását idénél elő, mert újból megkezdetnének azon közjogi harc, mely a multban — a mivelttség, tudomány, kereskedelem, ipar, földmívelés, közkormányzat és igazságszolgáltatás tetemes kárára — annyit időt és annyit erőt vitt igénybe; annál fogva ha ezen időnek szükségképpen be kell következni, ohajtom, hogy minél későbbben következzen be, következéskor, ha az országunk mivelttsége, kereskedelme, ipara, közkormányzata és igazságszolgáltatása a tükélynek azon pontján fog állani, hogy egy két évi közjogi vita azokra nézve káros hatást ne gyakorolhasson.

Ezekből átláthatni, hogy én azok sorai közt állok, kik a már biztosított alapon a munkát folytatni akarják, azok sorai közt állok, kik a legközelebbi országgyűlés feladatának tartják, az 1867-ik 12. t. czikben megállított alpra támaszkodva, belkérdeéseinket — tekintettel az ország népének vagyoni és szellemi állapotja előmozdítására — a kor szabadelvű szellemében elintézni.

(Vége következik.)

Választási mozgalmak.

Erzsébetváros, febr. 21. — Felső-Fehér megye választói minden párt és nemzetiség különbség nélkül mai napon összegyűlvén, az értekezlet — miután arra a főispán, mint a kerület legnagyobb birtokos nagy számú küldöttség megbízása folytán megjelent — korelnök Szoboszlai Lajos egy igen csinos beszéddel nyitotta meg. Viszupillantott a mult szenvedéseire, constatálta a jelen vívmányait s kimutatva, hogy alkotmányos szabadságunk a legbiztosabb alapon van fektetve, azon meggyőződését fejezte ki, hogy ez alapot minden önzetlen hazafinak támogatni legszentebb kötelessége. Előadván végül az általa összehívott jelen értekezlet célját, a tagokat tanácskozára hívja fel.

Ezután megtörtént a jelölt felállítás; egyhangulag Horváth János léptettetett fel, ki a következőképpen kiejt politikai hitvallást tevő le:

Tisztelt barátim és elvtársaim!

Becsés meghívásuk következtében, megjelentem önök között, hogy nyilatkozzam politikai elveim felől, mesterileg kidolgozott programot, ily rögtönözve ne várjanak tőlem, hanem igen is őszinte nyilatkozatot, melyet tenni megkívánja a közérdek, parancsolja az önök iránti tisztelt és bizalom, melyet személyem iránt tanúsított bizalmuk méltán követelhet, uraim én mint régi iskolába nevedett egyén, most is vonzódom azon törvényes axiómákhoz, melyek ifabb korbanam lépteimet vezérlék, Verbüzei egy helyen azt mondja: patere legem quam tuleris ipse, azaz, kövesséd azon törvényeket, melyeket ön magának hoztál, én ezen tételből kiindulva nyilvánítom, hogy a mult országgyűlésen hozott és Felséges urunk királyunk által szentesített törvényeket nem csak vallom, de tisztelen is, sőt azoknak védelmére kész vagyok bár mikor is, erkölcsi és anyagi támogatásomat felajánlani.

Ezen kijelentésben tiszt. bar. és elvtársaim

ki van mondva a program, a melyet követni akarok, azonban, hogy bővebben kifejezzem magamat, szükségesnek tartom egy visszapillantást vetni azon korra, a melyben a sanctio pragmatica létesült; elődeink kikertitni akarván a király-választásakor azelőtti időkben előfordult gyakori viszályokat, dynastiát választásból önkéntesen folyó közös ügyeket részletesen szabályozni elmulaszták, a közelebb lefolyt országgyűlésnek jutott azon szerencse, hogy e közös ügyeket s ennek kezelési módját részletesen szabályozza, hála az égnek, ez sikerült az országgyűlésnek, azon bölcs férfi útmutatása szerint, kivül a magyar nemzet míg fenn fog állni, mindig hálással fog megemlékezni, tiszt. bar. s elvtársaim, noha az országgyűlésnek az uralkodó felség belégyezésével jogában áll a létező törvényeket is megváltoztatni, mindazonáltal nagy szerencsétlenségnek tartanám azon ingatagságot, bármely országra nézve is, ha lábra kapna azon nézet, hogy a közelebbi országgyűlésen hozott alaptörvényeket az azt követő országgyűlésen rögtön megváltoztatná, hiszem jól tudjuk, hogy az nagy bajjal és kizűdelmek között létrehozott alaptörvények még nagyobb kizűdelmek és bajok között lennének megváltoztathatók, alkalmazva ezen előbbi igazságokat az 1867-be a delegatióról hozott törvény-cikkelyre, kérdem, hiszik-e azok, kik a más oldalon e törvény-cikkelyt megváltoztatni kívánják minden megrázkodtatás nélkül tehetik? de kérdem tovább, van-e helyes okuk ezen intézménynek megváltoztatására? a törvényt csak akkor czélszerű megváltoztatni, midőn annak czélszerűtlensége bebizonyosodik, ám de a delegatióról szóló törvény-cikkely czélszerűsége már két versen nagyon is czélszerűnek bizonyult, azért nyíltan kimondom, hogy mindazok, kik ennek eltörlésére törekednek, akaratjokon kívül a haza romlására működnek; vesse-nek egy tekintetet a közelebről Temesváron megtartott különböző nemzetiségű egyéneknek gyűlésére, és az ott hozott határozatokra, és azt fogják látni, hogy a baloldali törekvései nagyon elősegítettek e gyűlésnek határozatait. Ezek folytán röviden kijelentem, hogy én ha sikerülni fog személyemnek az országgyűlésen megjelenni, én a Deák-párt által kitzűzött zászló alatt és elvek mellett fogok harcolni, csekély befolyásomat s szavamat oda fogom használni, hogy a mult országgyűlésen hozott törvények változást ne szenvedjenek, én ezen törvényeket, tisztelt barátim és elvtársaim, oly alapnak tekintem, a melyre hazánk függetlenségét, szabadságát, előmenetelét és boldogságát bátran építhetjük és szélesíthetjük. Ezek az én elveim t. gyűlékezést, a ha ezen elvek mellett szívesek lesznek bizalmukkal megajándékozni, szerencsésnek fogom magamat érezni. Nem mulaszthatom el, hogy egy pár szót e nemes megye állásáról is ne tegyek, ugyanis e megyét három nyelvtű emberiség lakja és csak örömmel constatálhatom, hogy e különböző ajku nemzetiségek, oly jó egyetértésben, barátságban és viszonyban állottak egymáshoz, hogy legkisebb viszálykodás sem merült fel a közelebbi években, a mi hazánknak királyháználton részében bizonyosan páratlan; én, uraim, arra fogok törekedni, hogy e szívélyes viszonyt az országgyűlésen is pártolójá és szószólója lehessenek, mert csak ezen az úton virágozhatnak fel szétszórt megyénk, azért a midőn újból is közzönetet mondok irántam kifejezett bizalmukért. Azon óhajjal rekeszem be beszédemet, hogy a mindenható Isten számra évekig éltesse urunk királyunk: I. ö Ferencz József ő Felségét; éltesse a haza bölcsét: Deák Ferenczét, és tartsa meg az Isten e megyében lakó különböző nemzetiségek közti barátságos viszonyt, egyetértést, s ily értelemben pártolásukat tisztelettel kérem.

Hídvég, febr. 20. — Felső-Fehérmegye belkerülete f. hó 15-kén tartott értekezletén Bartha Lajos jelölte ki követül.

Szászvároson azzal kezdődtek meg a követválasztási előmunkálatok, hogy román atyánkfainak nem tetszett a tágasb székgyűlés, s azt a tanácskozás elején ott hagyták, a bennmaradt magyarok és szászok azonban csak megválaszták a központi bizottságot, s dacára az előbb történteknek bámolni való méltányosságot tanusítottak, midőn abba 20 román választottak be 10 magyar és ugyanannyi szász mellett. — Később e 20 megválasztott közül 16 tudatta, hogy nem veszen részt a bizottságnak munkálataiban, s így csak 4 román maradt meg.

Vidéki levelezés.

Dézs, febr. 25. 1869. — K. Papp Miklós úr a „Magyar Polgár“ idei 24-dik számában megjelent „Nyilatkozat“ában, mint „Dézsen a baloldali alakuló gyűlésen személyesen jelölt szentann“ a „K. Közlöny“ben megjelent tordai- és dézsi tudósításokat s így közvetve alóljegyzettnek e lap 20-dik számában megjelent közleményét is „leghatározottabban valótlannak“ állítja.

Érintett tudósításomban azon egyetlen állítás téves, mintha a f. hó 7-dikén este Dézsen, a baloldali vendégek tiszteletére adott fátylászene alkalmával, a „Korona“ vendéglő díszszobájának ablakából az jelentetett volna a várakozó közön-

ségnek, hogy „Jónás úr nincs jelen“; csupán azon „tudatás“t hallottuk onnan, hogy „K. Papp Miklós úr nincs jelen.“ Az igazság érdekében e „lapsus calami“ t zennel helyreigazítottam. Midőn azonban a szoros igazságnak ekként eleget tesztek, egyebekben tudósításom igazságát voltát ezuttal is fenntartom; egyszersmind azt sem titkolhatom el, hogy jobboldali eszettel csakugyan fel nem foghatom, ki teremtette az újabb időkben K. Papp Miklós urat oly eszalhatatlan „locus credibilis“ sé, mely magáról azt negélyezhesse, hogy egyedül az biteles, a mi saját „convent“jéből került ki?

Napi hírek.

— Ö Felségeiket f. hó végére Pestre várják, onnan Horvátországba mennek, hol a legfényesebb fogadtatásra már minden megtétezt.

— Általános megdöbbenést okozott városunkban tegnap délután a hír, hogy jól ismert, fáradhatatlan alkuszunk P. M. a Pest felől jövő gyorskocsiból kiszállva magát még a postán föbe- lötte. A szomorú hír annyiban valónak bizonyult, hogy a szerencsétlen szive alá lött, s még él, — életéhez azonban nem sok remény van. Azt mondják e kétségbeesett lépésével kapcsolatban van a Heyman megszökése, mennyiben igen jelentékeny összességig érdekelve.

— A vallás- és közoktatási miniszter, a szászvárosi reform. egyházköztség kérése folytán, Borsos József, ezen egyházköztség 82 éves nyugalmazott leánytanítójának, 61 éven át kitűnő buzgalommal folytatott tanítókodása jutalmazásául, az országos költségvetés illető rovatából 100 o. é. forintot engedélyeztet.

— Macellárius az Erdélyben lakó román értelmiségre mártius 7-re értekezletre hívja egybe Szerdahelyre, azon együttes eljárásnak megállapítása végett, mely a közelálló országgyűlési választások tekintetében a románok részéről követendő lesz.

— Az „Új Dacia“ földabroszt, állítólag Károly moldva-oláh fejedelem parancsára elkészíté A. Fr. Laurianu. E szerint a „Dacia moderna“ Moldva-Oláhországban kívül magában foglalja: egész Erdélyt, Máramaros, Bereg, Ung- (az Ung folyóig), Zemplén- (a Latorczág) megyéket; Tokajtól a Dunáig terjedő Tiszán inneni területet u. m. Szabolcs, Szathmár, Ugocsa és Bihar megyéket, az u. n. kapcsolts részeket, a Hajdu kerületet, a Nagy-Kunsgót, Heves és Csongrád megyék egy részét, Békés, Csánád, Arad, Krassó, Temes, Torontál megyéket, a román, német és illyr-bánati batárözredek területét. Továbbá az „Új Dacia“ kiegyesítítő részeitek szerepelnek az Oroszországhoz tartozó Bessarabia, a Bukovina — ki van feledve a Banatulu. A „Dacia moderna“ tartományai lennének: Bessarabia, a Duafejedelemiségek, Bukovina, Erdély, Marmarosulu, Crisiana és Timisiana. E földabrosz a tanuló ifjúság számára készült; ha jövő évre második kiadást érdem, bizonynyal daciai tartományként lesznek felszámálva: Italia, Gallia, Britannia, Hispania, Germania, Kelet-India, China, Japan, Észak-Amerika, Australia stb. stb.

— Sz. Mátrai Laura asszony, színbázunk közkedvességű primadonnája azzal is ki szokta fejezni a közönség iránti tiszteletét, s az irányában tanusított, mindinkább fokozódó elismerést meghálálni, hogy jutalomjátékul mindjárt újat, jelezt, érdekest, olyat választ: miben magának is kiváló műszerepe van. Jövő szombaton, márczius 6-án leendő jutalomjátékul a német szimfoniadalm egyik legújabb és legjelesebb termékét, az „Eglartine“ című drámát választotta, mely a német szinpadokon jelenen a bécsi városzínházban folytonos tetszéssel adatik, magyar szini körökben azonban annál nagyobb újdonságot képez, mivel még a pesti nemzeti szinpadon sem adatott még. A jutalmazandó maga fordítottá Pesten egyik tehetséges fiatal írónk által. Alig kell mondanunk, hogy a közönségre ismét egyike vár azon élvezetes estéknek, melyekben kedvenc művésznője nem egyszer részesíté. Az sem szenved kétséget, hogy a szokott méltánylat ezuttal sem maradhat el.

— K. Pappné Szabó Pepi jutalomjátékul ma fog szinpadra kerülni a „A szép grófné leánya“; a kik olvasták ez érdekes szimfivót nagy hatásúnak mondják, mit nevelni fog azon körülmény is, hogy a szerepek a legjobb erők kezében vannak.

— A „házi zenekör“ febr. havi előadását vasárnap 28-án délután 4 órakor nem saját helyiségében, hanem ez alkalommal a városi vigadóteremben tartja következő műsorral: 1) Liki: Serenade, vegyes hangszerekre. 2) Ketterer: Ábránd két zongorán. 3) Fesca: Trio nr. 5. 4) Rossini: „Tell Vilmos“ nyitánya; a közreműködők mindnyájan zeneköri tagok.

— Baloldali kortesdal Tordán: Lefelé folyik a Tisza
A kaszállót mind elmossa
A Deák-párt lépjen vissza
Éljen Bűszörményi, Tisza.
Szív s lélekbeli balok hagyunk,
Jobboldalít fenn nem hagyunk,
Erőszakkal sem engedünk
Tisza László a követünk.
Miénk lesz már most a küzdés,
Vagy élet vagy véres küzdés,

Egy életünk, egy Istenünk;
Tisza László a követünk.
Zenéje is van.

— Szászvárosonról írják, hogy a piskii csapatban elesett honvédekért ott inepélyes isteni tiszteletet tartatot.

— Említettük, hogy a helybeli gyógyászati akadémia növendékei részvét nyilatkozatot intéztek elhalt tanárunk dr. Láng Gusztáv szülőihez és rokonaihoz. A Forray Géza, másodéves orvosnövendék által fogalmazott nyilatkozat, kivonatilag így hangzik: Gyászoló szülők és rokonok! A mult ősz végével, midőn rendes előadásaink megkezdődtek, szerencsésnek valánk a már rég kinevezett s ide várva várt tanár dr. Láng Gusztáv urat is jeles tanáraink sorában üdvözölhetni. Azonban örömmünk nem lehetett tartós, mert a szellemben erős, de testben fölötté gyengélkedő tanár, egy reggel, előadás helyett, jött, hogy elbúcsúzzék tőlünk, mondván: „egészségem helyreállítása követeli, miszerint vagy 14 napra elhagyjam önöket, addig is Isten velünk.“ Ő ez Isten velünk! sokszor gyászjósálatként juttatá eszünkbe a véget nem érő 14 nap alatt Petőfy koszosus kölönk eme sorait: „O természet, midőn alunni mentél, alunni a mult ősznek végével: elbúcsúzzál-e kedves gyermekedtől?... és ha elbúcsúzzatok: gondoltad-e, hogy végbúcsúztok ez?... És im, a rettegett sejtelen, valószultán áll előtűnk ma, mert hozzánk érkezett gyászjelentések sötét betűi ezt hirdetik: A mély tudomány szakfőru, az előadásában ritka tapintatu és minden tekintetben szeretetreméltó tanár nincs többé... Nagy és szívet rázó veszteség gyászát háritotta a sors szűlői s rokoni szívetekre. Azonban nem csak reátok háruult e nagy veszteség súlya; de háruult a kolozsvári m. k. gyógyászati akadémia növendékeire is, kik a ti szép reményű és nagyra hivatott fiatal, testvér és rokontokban nemcsak fáradhatatlan szorgalmu oktatót, hanem egyszersmind nyájas jóakaró barátot veszettek. Ő, mélyen érezzük mi nagyságát azon fájdalomnak, mely fiatal, testvéretek, rokonotok elhunya által nektek kijutott! Midőn tehát e fájdalomok fölött legszíntébb, általános részvétűnk- és kegyeletűnk hozzuk, midőn kimondhatatlan fájdalomunk viszhangjának ezen egy-szerű sorokban adnánk kifejezést: meghajlunk a megfoghatatlan isteni akarat előtt és kérjük, adjon nektek ily nagy és lesújtó fájdalom viseléséhez kellő lelki erőt.

— Nagy Jakab, tilinkós hazánkia jelenleg Párisban van, a csütörtökön mult egy hete az „Evard“ teremben játszott. Párisban épp egy dícsérik a lapok, mint tették másutt.

— Pesten márczius 18-dikán kezdődnek a követválasztások.

— A pesti izraelita congressus bezáratott.

— Miskolczon egy, a mezőgazdaságra nézve fontos vállalat van keletkezében. Ez egy, marhahizálással és saját őrléssel összekötött nagy-szerű szeszgyár, melyet egy részvénytársulat fog létesíteni, 1500 db. 200 frtos részvényvel, melyből azonban egyelőre csak 1000 db. jön elhelyezés alá, s minthogy az alapítók már 500 részvényt aláírtak, nyilvános aláírásra csak 500 db. fog beszáttatni.

— Oroszország fővárosa súlyed. Szt Pétervárt az a hiedelem kezd terjedni, hogy a város 50 év múlva már nem fog létezni. A város súlyed — természetesen, igen lassan, alig észrevehetőleg, azonban ijesztő szabályszerűséggel; és a mint e kutatásra kiküldött szakféria nyilatkoznak, a talaj állapota annyira kedvezőtlen, hogy az előké-születek a császári palota áthelyezését illetőleg, megtehetők. Kevéssel ezeltől már beszéltek a journalistikában egy kiadott parancsról, mely Kiewben egy császári palota építését elrendeli. A közvélemény e rendeletben csak politikai természetű tény látott. Az előbbieket szerint a moskvai államféria-nál csak a császári állam rendelkezésükre álló városai valamelyikének kiválasztásáról lehetett szó. Az áthelyezés maga egyáltalán nem önkéntes; me-nekítés az elemek ellenállhatatlan hatalma elől. Ugy látszik, hogy a dolgok mibenlétét a nagy közönség előtt titkolni akarják.

— Házépítő társulat van alakulóban Pesten, miután a lakásziükség a most mult negyed-ben még nagyobb mérvet ért. Részt a kormány, részint magán társulatok, vállalatok számára nagy helyiségek szükségeltetvén, mintegy 40 lakónak felmondtak, kik most bármilyen áron szállást keresnek. A házépítő bank — mert ilyforma intézet lenne — nagyban kezdene feladatát s őrös telken, alacsony házak helyén gyorsan nagy-szerű bérházakat emelne. Alaptőkéje 5 millió frt lenne.

— A várak erődítésével foglalkozó bécsi katonai bizottság a következő helyek erődítését hozza javaslatba: Prága, Budweis, az Enns-vonal, Krakkó és Olmütz kiépítése, Bécs megerősítése, a Dnieszter egy pontja keleti Galicziában, Eperjes, Buda-Pest, Szolnok, Szeged, Przemysl; továbbá dél-Tirolban számos erőd felállítását, végre Triest, Villach és Marburg megerősítését.

— A Debreczen-Szatmári vasút-vonal mentén, azokon a pontokon, a hol már ez ideig is folytak a vasúti munkálatok, — febr. 1-je után azokat ujjal megkezdették; és az időjárás elég kedvező azok folytatására. A földmunkálatok csinálása jelenleg a piskolti határig van felfogva.

— Egy Izraelita nő Pesten a napokban három egészséges gyermeket: két fiút s egy leányt szült.

Nemzeti színház.

Febr. 24-én „A tévedt nő“, Traviata, hangzatos szép dalmű, melynek előadása szintén szépen sikerült. A jutalmazottat Mándókiné, Morzsa Emma asszonyt a nagy-számú közönség tartós tapssal, virágkoszorúkkal és füzérekkel fogadta, s ezenkívül tisztelői egy ezüst kenyérgoszárral lejték meg. Különösen szépen sikerült a czimszerepet éneklő művésznőnek az első felvonásbeli nehéz coloratour áriák. Dalfy úr is kielégítően működött, különösen jól ment a harmadik felvonás nagy finaleja.

Febr. 25-én Méhay úr bűvészeti előadása, ismét zsufolt ház előtt, az előbbi sikerrel.

KÜLFÖLD.

Párisból írják, hogy az orosz kőregyék felől szármaló hírek egy beszélgetés folytán eredtek, mely nemrég Gorcsakoff herceg és egy görög diploma között folyt. A herceg e diploma előtt aképpen nyilatkozott, hogy a keleti kérdést korántsem tekintheti megoldottnak. Az csak rövid időre lépett ki a kérdések sorából, melyek Európának gondot okoztak. Egyszersmind meggyőződését fejezte ki, hogy a török birodalom még csekély élet-erővel bír, s hogy ezért Görögországnak egészen alapos reményei lehetnek megnagyobodása iránt. — A görög diploma e beszélgetésről értesíté kormányát, s ez sietett a dolgot terjeszteni, a mellett a félhivatalos és szóbeli közlésből hivatalos jegyzéket csinált.

Athéne, febr. 21. Egy a király által kibocsátott rendelet felozlatja a kamrát, s az új választásokat május elejére tltzi ki.

Cuba fenyegetett helyzetének tekintetéből a francia alattvalók védelmére a „Semiramis“ fregát elküldetett Cubába.

Róma, febr. 22. Az osztrák-magyar birodalom és Róma közötti szakadás állítólagos symptomáiról szóló hírek alaptalanok. Trauttmansdorf hűsvét után fogja hitelesítő iratát ányújtani.

Bukurest, febr. 20. A fejedelem leköszönéséről s egy barátságos hatalom eshetőleges beavatkozásáról szármaló hírek hivatalosan megczáfoltatnak.

A „Memorial diplomatique“ a következő cikket közli: „Báró Beyensnek, a párisi belga követnek, legközelebb meglehetősen hosszú értekezése volt Lavallette marquis urral, a kinek is, mint értesítünk, egy nagyon fontos sürgönyt olvasott fel. Ezen közlés czélja az volt, hogy igazoltassék a hellen kormány azon eljárása, melyet az a vasúti ügyben követett, s a mely úgy most egy Franciaországban mint Belgiumban annyira foglalkodtatja a közvéleményt. E jegyzék bemutatni igyekszik, hogy a nagyluxemburgi vasút összeköttetése a franciaországi keleti vasúttal egyedül a belga gazdasági érdekek szempontjából ellenetett s hogy ahoz semmiféle politikai ok nem járult. A belga külügyminiszter, Van der Stichelen, ki ezen jegyzéket aláírta, különösen kiemeli ama körülményt, hogy a belga kormány már több hittel előbb, semmint a két társulat alkudozásba bocsátkozott volna, hozta azon határozatot, mely szerint nem volt képes beleegyezését adni a fusióhoz. A két társulat nem vévén a belga kormány ebből eredt köteleességét figyelembe, az kénytelen volt a fusiót külön-törvény által megtiltani.

Páris, febr. 23. A „Le Public“ jelenti: A belga kormány azon francia jegyzékre való válaszlással foglalkodik, mely a belga vasúttörvény elfogadása által keletkezett gazdasági kérdések tárgyában intézetett hozzá.

Páris, febr. 23. Több lap jelenti, hogy Fernando kész elfogadni a spanyol koronát az ceetre, ha ezzel a cortes által megkínáltatnék.

Konstantinápoly, febr. 22. A török kikötők megnyitattak a görög hajók előtt; a görög alattvalók ellen kibocsátott rendeletek megszüntettek. Az atheni török s a konstantinápolyi görög követek kinevezetése legközelebb várható.

Flórencz, febr. 23. A követkamarában nyilatkozatja a pénzügyminiszter, hogy márczius közepén a pénzügyi helyzetet, az 1870-iki budgetet és azon intézkedéseket is előterjesztendi, melyek alkalmasak lesznek az egyséylt és a bizalmat ismét helyreállítani. Az ideiglenes pénzügyi törvényt elfogadta a kamara.

Legújabb.

Zágráb, febr. 24. Cetinjében 12 albán főnök várja a montenegrói herceget, hogy neki, mint souverainjüknök hódoljanak. Montenegro batárait szoroson körülzárolták a török csapatok.

Bécs, febr. 24. A Rómában mulató magyar aristocraták az osztrák főurakkal egyfolytán feliratot adtak át, Thun Leo gróf vezetése alatt, a pápa ő szentségének, mintegy 500 aláírással.

N. Várad, febr. 24. Urházy Grörgyöt ünnepelesen fogadták választói Zsibón, — magyarok és románok tömegesen mellette nyilatkoznak.

Flórencz, február 24. A kamara elfogadta Ratazzi indítványát, mely szerint ideiglenesen három hadtest fog szervezteni, addig is, míg a hadsereg egészen átalakíthatatnék.

Tulajd. és felelős szerkesztő: Sándor József.

Hirdetmény.

A magyar királyi honvédelmi miniszterium kész szerelvényi és öltöny darabok szolgáltatására vonatkozó ajánlatok elfogadásával kívánván a föllátható honvédség szükségletét biztosítani, a következőket teszi közzé:

Az I. alatt mellékelt kimutatásból meglátható, mely tárgyakra tehetni ajánlatokat. Minden egyes fajtára külön is elfogadhatók az ajánlatok, és pedig úgy a honvédelmi miniszteriumnál bár mikor meg tudható egész mennyiségre, mint annak csupán egy részére nézve.

1 §. Az ajánlat tárgya, fajtát és mennyiségét tekintve határozottan kiteendő, és pedig az utóbbi nem csak számmal, de betűkkel is.

2 §. A honvédelmi miniszterium fenntartja magának, hogy a kívánt árak méltányossága felett ítélhessen, s hogy tekintettel nem csak az árak nagyságára, hanem az ajánlatok megbízhatóságára és előképességére is, köztük választhasson vagy a szükséghez képest az ajánlatokat el is utasíthassa.

3 §. A kívánt tárgyak 10 azaz tíz 1/10-át be kell szolgáltatni fele részben folyó évi május, felében pedig június hó 1-ső napjáig; negyven azaz 40%-át ugyanezen évi szeptember, utolsó 50 az az ötven %-át pedig december 1-ső napjáig.

4 §. Minden vállalkozó tartozik a felajánlott tárgyakért kívánt árak összeségének 50%-át a központi állampénztárnál Budán bánatpénzül letenni, s az arról elismervényt ajánlata mellett külön borítékban a honvédelmi miniszteriumnál bemutatni.

Az ajánlatban világosan kiteendő az ajánlott tárgyaknak ára és pedig nem csak darabonként, hanem összesítve is, hogy azonnal kitűnjék, ha fölül-e annak 5%-át a letettől bizonyított összeg. Ha azt ki nem tenné, az ajánlat figyelembe nem vétetnék.

5 §. A bánatpénz letételét készpénzben, magyar államkötvényekben, a magyar földhitelintézet zálogleveleiben és árvali biztosítékot nyújtó bekelezett magán kötelezvényekben.

6 §. Az ajánlatnak ikenként 50 kros bélyeggel ellátva, s a vállalkozó által sajátkezűleg aláírva kell lenni, s tartalmaznia a vállalkozóknak lakhelyét, állását, s annak nyílt kijelentését, hogy az e hirdetésben foglalt s az ajánlat tevő által a hivatalos lap illető s az ajánlatban megnevezendő számában olvasott feltételeknek magát aláveti.

Az ajánlat levél szabályszerű mintája II. alatt mellékelve van.

7 §. Ha az ajánlatot tevő nős, az ajánlatot nevének alá kell írni, s beváltatásáért férjével egyetemleg kötelezettséget vállalni. Ugyanez áll azon esetre is, ha az ajánlatot többen szövetkezve teszik. Ez esetre azonban már az ajánlatban megnevezve kell lenni annak, a kihez utasítandó lesznek a megrendelések és utasítások, a kivel folytatandó lesznek a szolgáltatásra vonatkozó tárgyalások, és a kivel teljesíthető lesznek a szerződés szerinti járó fizetések, szóval, ki az ajánlatot tevők törvényes meghatalmazottjával legyen tekinthető mindaddig, míg általuk helyette más nem nevezetik, hasonló jogkörrrel. Ez esetre az új meghatalmazvány a honvédelmi miniszteriumnál bemutatandó lesz.

8 §. A szolgáltatandó daraboknak a honvédelmi miniszteriumnál a jövő mártius hó 1-sőtől kezdve bár mikor megtekinthető minták szerint kell készíttetniök, s anyaguk nem lehet selejtesebb ama mintáknál; jobb minőség ajánlatának esetére, az ajánlatához minta melléklendő.

9 §. Azoknak, a kiknek ajánlataik elfogadhatók, az ár megterítése mellett kiadhatók lesznek, úgy a minta darabok egyes példányai, mint a szabás formák. Nem különben kiadhatók nekik annak kimutatása is, mely százalékokban kelljen szolgáltatniök a különböző méretek szerint a vállalt darabokat. A használandó anyagot illetőleg következő határozmányok fognak zsinormértékül szolgálni:

Gyapju szövetek készítéséhez nem szabad használni se mügyapjat, se gyapju hulgyapotot, se semmiféle idegen anyagot.

A gyapju szöveteknek beeresztve, s szintartóknak kell lenni, s a mintákkal ezen ladéok tekintetben is egyezni.

A vászonfélék egyiránt lehetnek kézművek és gyártmányok, de mindenesetre hamisítatlanok, sűrű szövetek, minden ártalmas anyag nélkül s kellően fehérített és aztán kiszáritott kell hogy legyen azon kelme, melyből készíttetnek.

A lábbelieket u. n. fontos talppal kell megtalpani.

10 §. A vászonfélék egyedüli kivételével, kizárólag oly műhelyekben, gyárakban és műtelepeken készíttetők a vállalt darabok, melyek a vállalkozó egyenes felügyelete alatt állanak. A honvédelmi miniszterium jogosítva leend az üzletvitel módjának megvizsgálása által meggyőződést szerezni magának ezen körülményről. E célból az ajánlatban szabatosan megnevezendő lesz a község és az épület, melyben a munka végre leszen hajtvva.

11 §. A daraboknak szorosan az átveendő mustrák és szabás minták szerint kell készíttetniök, a különböző méretekre vonatkozólag megállapított százaléki arányuk és a készítési szabványoknak pontos megtartása mellett.

12 §. Az átadás a budai s a pesti ruharaktárak helyiségeiben, a vállalkozónak vagy annak meghatalmazottjának jelenlétében, az átveendő bizottság elnöke által kitűzendő, s a vállalkozóval idején tudatandó napon s illetőleg napokon történik.

13 §. Az átvételnél megállapítatik az átadott darabok mennyisége, s megvizsgáltatik anyaguk és készíttetésük minősége. Ezek megbirálhatása végett a gyapju szövetből készített és megbérelt darabok 2%-ka szétfejtetik, hogy meggyőződést lehessen szerezni az anyag és munka jószágáról és tartósságáról, valamint a kiszabott méretek megtartásáról s a kelme beavatott voltáról is.

A lábbelinek 5%-ka fejtetik föl, hogy a bel alkatrészekhez használt anyagok szabályszerű voltáról meggyőződést lehessen szerezni.

Ha a szétfejtés segélyével végrehajtható im ezen próbáknál csak egy darabról is kiderülne, hogy az előzőt §-okban megírt kelleknek elégtéve nincs, az átvétellel megbízott küldöttségnek szabadságában áll a vállalkozó költségére tovább folytatni a próbát s a nyerendő eredményhez képest visszavethetni az egész szállítmányt is; szabadságában állván ez esetre a honvédelmi miniszteriumnak a 22 §-ban megírt jogait érvényesíthetni.

14 §. Ha a vállalkozó nem nyugszik meg az átveendő bizottság ítéletén, szabadságában áll vegyes bizottságot kérhetni a vesztés fél költségére.

A honvédelmi miniszterium által alakítandó e vegyes bizottság a következő tagokból fog állni:

a) egy törzstiszt elnökből, egy kapitányból, egy intendansból és egy kezelő tisztből;

b) három szakértőből az iparos polgári osztályból; ezek egyikét a vállalkozó, másikat a honvédelmi miniszterium, harmadikát ennek megkeresésére a pesti ipar s kereskedelmi kamara iparosztálya nevezi.

Ily vegyes bizottság alakításáért a szállítmány visszautasítása után legfeljebb 8 nap alatt folyamodni kell a honvédelmi miniszteriumhoz, a folyamodó részéről fölkérendő szakértőnek egyidejűleg megnevezésével. Ellenkező esetre a vállalkozóról az vélelmeztetik, hogy az átveendő bizottság ítéletén megnyugodott.

A vegyes bizottság az összes tagok szavazatával végérvényesen határoz a kérdéses darabok el- vagy el nem fogadása fölött. Ítéletétől nincsen fölebb hivatkozás, kizárva levén úgy a közgazgatási, mint a törvénykezési uton kereshető minden további orvoslal.

15 §. A megtörtént átvételről az illető az átveendő bizottság által kiállított bizonyítékot kap, melynek előmutatására a központi állampénztár Budán azonnal teljesíti a fizetést a következő kikötések mellett:

a) az átveendő bizottság által kiállított bizonyítványnak ki kell tüntetni az átvett darabok fajtáját, darabonkénti és összesített árát,

b) a bizonyítványon kitett számítás helyességének a honvédelmi miniszterium számvevősége által helyeselve s az összegnek utalványozva kell lenni.

Az utalványozott összeg vagy a vállalkozó kezéhez, vagy meghatalmazottjához fizetetik, kinek a pénznek úgy felvételére, mint nyugtázására felhatalmazva kell lenni.

16 §. Az ajánlattól visszalépni nem szabad s az ajánlat mindjárt kötelezi benyújtóját, mielőtt beadottát. Ellenben a honvédelmi miniszterium csak attól fogva kötelezett, a mikor valamely ajánlatot elfogadván, erről tudósította annak átadóját.

A vállalkozó ajánlatához akkor is köve lesz, ha az általa együttesen ajánlt tárgyaknak csupán egyikere lenne elfogadva ajánlata.

17 §. A fönnebbieken megírt határozmányok szerint teendő ajánlatok a betéti bizonyítványokkal együtt, mindenik külön borítékba zárva, legkésőbb folyó évi mártius 20-án déli 12 óráig benyújtandók a honvédelmi miniszteriumnál. A honvédelmi miniszterium kötelezi magát április 10-ig határozni az ajánlatok el- vagy el nem fogadására fölött, s elhatározásáról azonnal megadni a kívánt értesítést.

18 §. Ha valamely ajánlat egy fajtára nézve sem fogadhatók el a változatlanul, hanem csak vagy az ajánlott mennyiségnek, vagy a darabonkénti kívánt árak megszorításával, tartozik a vállalkozó értesítésétől számított 5 nap alatt írásban nyilatkozni a miniszteriumhoz az iránt, ha belenyugszik-e ajánlatának oly módosításába. Ha az irt ideig nem adatnak meg a beegyezés, a miniszterium is megszűnik kötelezett lenni az ily feltételek elfogadásáért.

19 §. Ajánlatok, melyek a kiszabott kellek egy némelyikének meg nem felelnek, vagy csak táviratilag avagy a kitűzött időhatár után tétetnének, figyelmen kívül fognának hagyatni.

20 §. A honvédelmi miniszterium által elfogadott ajánlatok alapján formaszéri szerződések kötődnek az illető vállalkozóknak.

Azon esetre, ha vállalkozó vonakodnék aláírni az ilyen szerződést, vagy ha felhívására daczóra az aláírásra meg se jelennek, elfogadott ajánlata a jelen pontozatokkal, s azon esetre, ha az elfogadás nem föltétlenül, hanem vagy a mennyiségnek, vagy a kívánt árak megszorításával történt, a vállalkozó részéről beérkezett belenyugvással együtt, a formaszéri szerződést jogérvényesen helyettesítendő.

Másfelől azonban a honvédelmi miniszterium arra is jogosítva lesz, hogy a formaszéri szerződés aláírásának megtagadását a szerződés megtörésének tekinthesse, s a 22-ik §-ban ez esetre megszabott módon járhatson el.

21 §. Azon vállalkozók, a kiknek ajánlataik el nem fogadhatók, bánatpénzüket haladéki nélkül visszavehetik, ellenben azok, a kiknek ajánlataik elfogadva lettek, azt 5 nap alatt kiegészítendő az általuk szolgáltatandó tárgyak összes árának 10%-áig.

E kiegészítés elmulasztása szerződésszegésnek tekintetik s annak minden következményeit maga után vonja.

22 §. Ha valamely vállalkozó a kitűzött időre vagy épen nem, vagy nem a kitűzött mennyiségben avagy szabályszerű minőségben adná át az általa vállalt darabokat, a honvédelmi miniszterium jogosítva lesz az ilyet vagy 15%-nyi árlevonás mellett kötelezettsége teljesítésére szorítani, vagy az általa és pedig szabályszerű minőségben be nem szolgáltatott darabokat a nyilvános árjelései ut mellőzésével is beszerzeni, bár hol s bár mi árón. Ez esetre a szerződési és a beszerzési ár közti különbséget a kötelezettségének eleget nem tett vállalkozó tartozik viselni.

23 §. A honvédelmi miniszterium fel lesz jogosítva a szerződés megszüntetésére, ha a vállalkozó egyik vagy másik szállítási alkalmával oly darabokat akarna átadni, melyek az általa bejelentett műhelyeken, gyárakon és műtelepeken kívül készíttettek, vagy ha ezek között már egyszer elfogadhatatlannak kimondott darabok találhatók, és végre ha a vállalkozó vagy megbízottja akadályozná a miniszterium közegeit a műhelyek, gyárak és telepek működésének ellenőrzésében.

Ugyanez áll az egész szerződésre nézve azon esetre is, ha valamelyik időhatár elmulasztva lett egészben, vagy részben. Ez esetben azonban csak akkor szüntetné meg az egész szerződést a miniszterium, ha a szolgáltatni kellett daraboknak több mint 10%-a maradna el s ekkor is csak úgy, ha az illető ki nem mutatná, hogy elemi csapások, háboru, szóval töle nem függő okok gátolták kötelezettségének beváltatásában.

24 §. A visszautasított darabok 21 nap alatt elfogadhatók által lesznek pótolandók, különben a szerződés megszegettnek lépén tekinthető.

25 §. A szerződésen alapuló minden jog s kötelezettség csak a honvédelmi miniszterium beegyezésével lesz átruházható.

26 §. Miként a miniszterium feljogosítva van, minden törvényes lépést megtéhetni a szerződés teljesítésre juttatása végett: úgy a vállalkozó is jogosítva lesz mindazon jogának törvény útján érvényesítésére, a mit szerződésén alapíthatni vél.

Az e hirdetés folytatán köteendő szerződések föl támadható minden peres kérdésnek bírója, a pesti első bíróságú váltótörvényszék, a váltó-törvények értelmébeni eljárással. A vállalkozók ennek illetékességét szerződésileg elismerteknek lesznek tekintve.

27 §. Azon esetre, ha a vállalkozó szerződési kötelezettségének beváltása előtt javainak kezelésére képtelenné válnék s ilyennek törvényesen kimondatnék, minden szerződésen alapuló jog és kötelezettség átmenő jogutódára vagy jogutódaira, kivéven ha a honvédelmi miniszterium jobbnak látná egyszerűen megszüntetni a szerződést, mire ilyen esetben joga lesz.

Az is a honvédelmi miniszterium tetszésétől függend, hogy azon esetre, ha többen együtt levén vállalkozók, ily eset azoknak egyikénél állana be, helyére azon egynek jogutódját léptesse-e, vagy annak kizárásával az egész kötelezettséget a többi társakra ruhazza, azok egyetemleges kötelezettségének alapján.

28 §. A vállalkozónak, vagy ha többen volnának, azok egyikének halála esetén is az épen megírottak állnak, kivéve, ha az örökös, vagy örökösök a halál után 30 nap alatt formaszéri nyilatkozatot adnának az iránt, hogy az elhalt szerződését készek átvállalni előnyeivel és terheivel egyben.

29 §. A szerződésre, ajánlatok és nyugtakra eső bélyeg és fokozatos illetékek fizetési kötelezettségét a vállalkozó fél viseli.

Budán, 1869. évi február hó 16-án.

A magyar királyi honvédelmi miniszteriumtól.

I.

A magyar királyi honvédség részére vállalkozók által kiállítandó azon ruházati és szerelvényi tárgyak sorozata, melyekre az előrebocsátott hirdetmény szerinti ajánlatok kívántatnak.

A) A gyalogság részére:

1. Csákó, ezimer és fémrózsával.	14. Magyar fűző-czipő (bakancs).
2. Csákó-paszománt.	15. Nyakkötő.
3. Örvetetői jelvény-zsinor.	16. Kardbojt.
4. Nyári atilla.	17. Bőrkesztyű.
5. Rangjelző paszománt.	18. Fejes kesztyű.
6. Rangjelző csillagok.	19. Kapeza.
7. Tábori süveg.	20. Oldaltarisznya.
8. Köpeny.	21. Nadrágszj.
9. Sötétkék zubbony.	22. Felszerelt hāti tarisznya (borju).
10. Örmesteri jelvény-paszománt.	23. Töltény-táska fémszámozattal.
11. Posztó magyar nadrág.	24. Fegyverszj.
12. Ing.	25. Derékszj. számozatlan tölténytáskával.
13. Gatyá.	26. Köpenyszj.

B) A lovasság számára:

1. Csákó zsinorzattal (vitézkötés), rangjelző paszománt és löször lobogóval, (bokréta).	13. Gatyá.
2. Tábori süveg.	14. Kapeza.
3. Atilla.	15. Csizma.
4. Örmesteri rangjelző paszománt.	16. Sarkantyu.
5. Barna köpeny csuklyával.	17. Nyakkötő.
6. Téli atilla.	18. Kardbojt.
7. Rangjelző csillagok.	19. Kardszj.
8. Sötétkék zubbony.	20. Kardmarkolatszj.
9. Rangjelző paszománt zubbonyra.	21. Tölténytáska szjial és fémsíbbal.
10. Buzérszin veresposztó magyar nadrág.	22. Bőrkesztyű.
11. Nadrágszj.	23. Fejes kesztyű.
12. Ing.	24. Pisztoltyoktartó szj.
	25. Köpenyszj.
	26. Paktáska.

C) Dsidások számára:

1. Csapka (főveg) löszörbokréta és lánczollattal.
2. Különszabatu atilla.

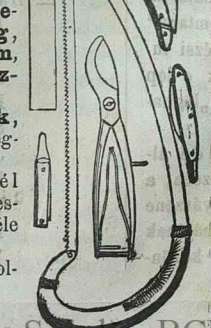
II. Ajánlati minta.

(50 kros bélyeg.)
Alólirt lakos sat. a Budapesti Közlönynek 1869-diki számában közzétett hirdetés folytán az abban foglalt, általam ismert feltételeknek magam alávetése után nyilvánítom, hogy én a magyar honvédség részére kívánt db darabot (vagy párt) a különböző méretek számárnyának pontos megtartásával darabonként fr kr oszt. ért. összesen fr krért o. e. a hirdetésben kitűzött helyen és időhatárokon a kívánt minőségben szolgáltatni fogok.
Kelt (aláírás.)

NEM HIVATALOS.

Gazdasági és kerti veteménymagvak.

Lóhere, valódi francia. Lóhere, magyar luczerna. Lóhere, slajer vörös. Trifolium repens. Burgundi répa. Bükköny. Fűmag, francia és angol „Perje” Török baltacim. (Esparcet.) Alma- és körtve-mag. Akác-famag.
Mindennemű kerti veteménymagvak, s mintegy 300 féle legújabb virág-magvak, legjobb minőségben és jutányos áron.
Továbbá: a gazdaság- és kertészetnél alkalmazható fák, cserjék és növények nemesbítésére igen hasznos mindennemű Dittmar-féle kerti kések és fűrészek, olto viasz stb.
Mindezekből részletes árjegyzékkel is szolgálhatok. (77) 2-10
Szentjánosi Ferencz, Kolozsvárt.

(93) Szamosfalván
Egy 142 holdból álló birtok Szent-György napjától kezdve, több évre haszonbérbe adandó. Értekezhetni iránta a fő-örhly mellett emeletes szeglet-háznál Szigethy Józseffel.

Kolozsvári biztosító társaság
VICTORIA
1000 ftos actiák
Melyekre 300 fti van befizetve, darabja 30 forint vesztéssel, azaz: 270 forinton eladók. (Ezen részvények utolsó évi osztaléka 19 fti 50 kr. volt)
Értekezhetni:
FOGARASI J. DEMETERNÉL
(94) Maros-Vásárhelyt. (1-3)

(68) (3-3)
Eladó zongora.
Egy jó állapotban levő, csaknem új zongora eladó.
Értekezhetni Stein János könyvkereskedésében Kolozsvárt.

(345) 27/2 (23-24)
Kávé,
bécsi fontja: 60, 65, 70 kr. egész 1 fti 10 krig, arulja a keletindiai kávé-raktár BÉCSBEN,
Graben, 29. a Trattnerhof udvarán. Vidékre utánvét mellett. Legalább 30 n vásárlásnál a szállítás minden vasúti és gőzhajó állomáshoz ingyen.

Felhívás,
a t. cz. birtokos urakhoz.
Azon t. cz. birtokos urak, kik vagy már meglévő termésköztes tavakait, az okszerű haltenyészítés által gazdagon jövedelmezővé tenni, vagy valamely patak, vagy folyó mellől, de természetlen birtokukat halastóvá alakítani akarnak: méltóztatnak alálrthoz folyamodni, mint a ki e tekintetben sikeres szolgáltatást, annyivalinkább ajánlhatja, minthogy egy ily már is szépen jövedelmező halastónak, itt Szepesheni berendezés és előállítás által, a szükséges ismereteket és tapasztalatokat megszerzte.
(57) (2-2) **STOFFEL ADOLF,** Nagyszében.

(449) 27/2 (11-24)
Különös figyelemre méltó!
Sem az üzletileg érték nélküli jualom-érmek, vagy udvari szállítói címek, sem az alkalmatlan s már tulságos hirdapok által eszközölt épen nem irigylendő hír után kapkadván, hanem egyedül valódi polgáriason, higgadtan és szilárdul haladva, ajánlom a t. cz. férfi közönségnek sok év óta fennálló s minden időnyre jól ellátott

ruha-raktáramat
Bécsben, Stadt, Rothenthurmstrasse
(Hotel zum oestreichischen Hof)
azon biztosítással, hogy a raktárban találtató feletemben készült ruhadarabok nem könnyű, avul, mindenhol olcsón összevásárolt, régi, többnyire csak félvalódi, gyapattal együtt elavuló kelmekből, melyek pillanatra a szemet elavítják, vannak össze-férezelve, hanem általában a legszilárdabb, legvalódiabb, legdizsesebb és legdivatosabb, színe s minősége nézve legartósabb kelmekből a leglétkimere-tesebben készíttetők, a miért is én készítményeim csak azon első ruhakészítők czikkjeivel hozhatom jogsosan hasonlatba, a kiknek czége, valamint az enyém is, ugyan meg hirdapilag nem volt hirdető, hanem azért régen szerzett jó hírnevnek örvendek, s azért mindenkinek, a ki jó czikket kíván, ajánlhatók.
Téli kabátok o. e. 30 ftról 70 ftrig.
Fel-öltönyök 20 48
Salonfrakok és kabátok 24 45
Jaquet-ok 18 40
Vadászkabátok 16 30
Pongyolakabátok 12 45
Nadrágok (fekete Salon) 12 18
dito 12 22
Mellények (különfélék) 5 20
dito fehér 7 10
Mindenféle utazó és városi bundák különböző darabban.
Kivánságra kelme-mustrák küldetnek, általában mindennemű utazó, vadász, utcai- és Salon-ruhadarabok mérték szerint gyorsan elkészíttetnek s fel-pénz és utánvét mellett pontosan elküldetnek.
Levélbeli megrendelésnél mértékül a felső mell-széltsége, a derék szélessége, illetőleg a lépés hossza melléklendő.
Nem találó ruhadarabok szivesen és nehézség nélkül becsorítottatnak.
JERABEK GYÖRGY,
férfi-ruhakészítő Bécsben.
Raktár: Stadt, Rothenthurmstrasse
(Hotel „Oestreichischer Hof“)

HORVÁTH BOLDIZSÁR beszéde,

a melyet választóihoz febr. 15-kén mondott (Szombathelyen.)

Hazánk története alig mutat fel oly nevezetes országgyűlést, mint az, a melyet a mult évi dec. 10-kén Ő Felsége a király berekesztett.

Rég vágytam önök körében megjelenni, hogy számoljak az országgyűlés alatti eljárásomról, hogy igazoljam azon politikát, a melynek én is egyik igénytelen tényezője voltam; de az alkotott törvények végrehajtására vonatkozó intézkedések, a melyekkel a törvényhozás megbízott, sok és halaszthatatlan munkát követeltek tőlem, s én biztam önök jóakarátában, hogy nem fognak pálcázást törni fölöttem azon késelemért, a melyet a nemzet iránti s hivatalos állásomból folyó kötelességeim parancsoltak reám.

Nem csalódtam. Azon tömeges bizalmi nyilatkozatok, a melyeket önöktől venni szerencsés voltam (Éljenés), felmentettek engemet a mulasztás vádjá alól, sőt eddigi eljárásom nyílt helyeslését fejezvé ki, felmentek attól is, hogy akár az országgyűlés működéséről, akár pedig a nekem jutott szerepről, tüzetes számolást terjeszsek elő. (Halljuk!)

Mintha azt mondták volna önök:

Csak az eredménytelenség, csak a meghiusult kísérlet szorult igazolásra; a lefolyt országgyűlés igazolása magában a sikerben, magokban a kézzelfogható eredményekben fekszik, a melyeket birunk és élvezünk.

S önök ítélete teljesen helyes.

Ha ismét eredménytelenül oszlott volna szét az országgyűlés, úgy a mint 1861-ben történt, ha most is úgy, mint akkor, egy provisorium küszöbén állanánk, a melynek ködös látóköre minden kilitást egy szebb jövő felé egyelőre elzárta; ha még mindig fennállana azon mély szakadás, a mely a hatalom absztrakt érdekeit s a nemzet jogosult vágyait egymástól elválasztá; ha most is remegni kellene, hogy a törvényhozás szünetelése alatt az erkölcsi és anyagi kényszernek minden eszközei mozgásba hozatnak, hogy a nemzet ragaszkodását jogaihoz és ellenállását a beolvastási kísérlet ellenében lassankint megtörjék; ha most is úgy, mint akkor, testvéreink amott túl a Királyhágón s a Dráva partjain fölünk elszakítva, irányunkban akarva nem akarva ellenséges politikai hadállást foglalának el; ha a nemzet még mindig lekötött kezekkel volna kénytelen tűrni égető bajait és sérelmeit, a nélkül, hogy azok orvoslásáról gondoskodhatnák; ha most is, mint ama szomorú multban, a nemzet jövője felett nem állana őrt más, mint a pusztá és fehetetlen remény: — oh igen! akkor kétszeres kötelessége volna mindenkinek, kit polgártársai bizalma a törvényhozás körébe emelt, sietni küldőihez, felvilágosítani őket a helyzet felől, megnyugtítani a közhangulatot, úgy, mint a jó hadvezér, a kinek a vesztett csata után első és legfőbb gondja a sereget egybegyűjteni s megmenteni azt, a miben a jövődől győzelme magva rejlik; a sereg ön-bizalmát. (Igaz! Éljenés.)

Istennek legyen hála! ezúttal mi, a nemzet képviselői, nem vagyunk kénytelenek a meghiusult kísérletek, a sikertelen küzdelem mentéséig előállni; diadallal tértünk vissza az erkölcsi hadjáratból, a melynek vezetői voltunk; s ha van aggodalmunk, ha van feladatunk, ez nem abban áll, hogy a nemzetet a csüggedéstől féltünk és óvjuk, mint inkább abban, hogy kérve kérjük a nemzetet, nehogy úgy tegyen, mint azon hadsereg, mely az első győzelem mámorától elkapatva, a helyett, hogy biztosítana az elfoglalt tért, s higgadtan megfontolt terv szerint lassu, de biztos lépésekkel haladna előre a diadal útján, fegyelmetlen és elbizakodott túlkaparsáival a kiküzdött vívmányokat is újra kockáztára teszi.

Ismétlem: meghajolok önök ítélete előtt. Mert csakugyan azon politika, melyet a nemzet törvényhozása követett;

azon politika, mely a 300 éves közjogi vizsálynak véget vetett, s a bizalom és szeretet oly szoros kapcsát hozta létre a fejedelem és nemzet közt, minőhöz hasonlóan 1000 éves történelmünk lapjain csak elvétve találkoznak;

Azon politika, mely az erdélyi uniót a bevégzett tények sorába emelé, s testvéreinket baráti karjainkba ismét visszavezeté.

azon politika, a mely a viszonyt köztünk s a lajtán-tuli országok közt korábbi féltékenység és bizalmatlanság helyett a kölcsönös egyetértés, barátság és becsülés alapjára fekteté;

azon politika, mely visszaadta a nemzetet önmagának, belügyeinket saját független rendelkezésünk alá helyezé, a külügyek elintézésére pedig visszaszerelte azon befolyást, a melyet a mohácsi vész óta nélkülöztünk;

azon politika, mely lehetővé tette, hogy Magyarország, államiságának 300 évi szünetelése után ismét önálló factorként jelenjék meg az európai államszaládók körében;

azon politika, a mely törvényhozásunknak szabad tért nyitott, a mult sebeit lassankint behégeszteni s a szellemi és anyagi emelkedés alapjait megvetni;

azon politika, mely kifelé a béke, itthon pedig a józan szabadelvűség zászlaját tűzte ki, mely visszaállítá a saját szabadságát, s azt saját polgártársaink: az esküdtisztek oltalma alá helyezé; és zsidó polgártársaink egyenjogosítása által helyrehozta századok hibáit, századokkal szaporitván a haza szabad polgárainak számát;

azon politika, a mely addig is, míg a hűbéri viszonyok többi még fennlévő maradványait megszüntetheté, eltörle azoknak egyik legerheesebb fáját, a szőlő-tartozásokat, a dézsmát (Éljenés); mely a népvételek szabályozása által a nemzet jövőjének biztosítását a mivelttség, a felvilágosodás terjesztésében keresi; mely az igazságszolgáltatás terén már is habár nem gyökeres, de lényeges és messzeható reformokat hozott be, s az ország fő-törvényszékeinek rendi jellegét megszünteté;

azon politika, a mely egypár év mulva a távirda és vasúti közlekedés eszközeinek több 100 mért-földnyi hálózatával fogja ellátni az országot;

azon politika, mely a kereskedelmi forgalomnak már is minden reményt messze tulszárnyaló lendületet adott, a főváros népességét két év óta közel harmincz ezer lélekkel szaporitá s forgalmát azon fokra emelé, hogy annak a buda-pesti kinczbid már alig képes megfelelni;

azon politika, a melynek kedvező eredményeit kisebb-nagyobb mértékben mindenki látja, érzi és élvezé, a mely e sokat szenvedett haza földjén minden vérontás, s minden erőszakos rázkódítás, sőt csak minden kérkedő zaj nélkül is egy új világot teremtett, — igen, uraim, önöknek igazuk van. — ezen politika nem szorult igazolásra. (Hosszas Éljenés.)

Lehet, hogy sokan még mindez eredménytelenségekkel meglegedve; de, uraim, csodát csak Isten mivelhet; az emberi erő csak fokozatos haladás útján állítja elő műveit, s így az is, a mit a nemzetek életében átalakulásnak nevezünk, sok időt és munkát igényel, s legtöbbször nemzedékek életén vonul keresztül. Mi sem képezhünk e szabály alól kivételt; még sok időbe és erőfeszítésbe fog kerülni, a mi átalakulásunk művét teljesen befejezhetjük; de ha annak, a mi eddig történt, nagyszerűségét, ha eddigi munkánk kedvező eredményeit szembe állítjuk az idő rövidségével, a mely alatt mindaz létrejött, s azon tömerdek és nehéz akadályokkal, a melyekkel még kelle küzdenünk; úgy bizást elmondhatjuk, hogy ily gyors és nagymérvű átalakulás, békés műveletek útján, a nemzetek történetében páratlanul áll. (Igaz! hosszas Éljenés.)

Lemondok tehát a számolásról; s hogy mégis eljöttem önök körébe, ez azon örömn kívül, a melyet nekem a mai viszontlátás nyújt, főleg két okból történt.

Először: hogy élő szóval fejezhessim ki őszinte és mély hálámát önök megbeszélhetlen bizalmáért, mind a mult, mind a jövőre nézve (Hosszas lelkesült Éljenés!); azon bizalomért, a mely tört nyitott nekem a multban arra, hogy szerény, de buzgó napszámosként hozzájárulhassak azon korszakot alkotó művek kezdeményezéséhez, a melyeknek szerencsés befejezésétől függ e nemzet jövője, nagysága és jóléte; s azon bizalomért, a mely a jövőre nézve lehetővé akarja nekem tenni azt, hogy megoldhassak egy terhes, de szép feladatot: hogy hazánk igazságszolgáltatásának ügyét mostani, sok tekintetben primitív állapotából a kor s a tudomány követelményeinek színvonalára fölemelhessem.

Eljöttem másodsor azért: hogy, miután önök szívesek voltak engemet e kerület képviselőjének jövőre is kijelölni, legalább főbb vonásokban elmondjam nézeteimet a legközelebbi országgyűlés teendőiről. (Halljuk! Éljenés.)

Sok és nehéz teendő vár ezen országgyűlésre. Úgy vagyunk, mint a gazda, a kinek egy vesztélyes áradat majdnem mindenét elseperte, s félig romokba dönté azt is, a mit fennhagyott. Nem tudja, mihez nyuljon előbb; vajjon a romokat tisztítsa el az útból, a melyek tevékenységét, mozgását minden léptenyomon gátolják; vagy az elsodort föltéseket hozza helyre, hogy egy újabb áradat pusztításainak elejét vegye; a régi épületet hozza-e rendbe, a mely összeomlással fenyegeti, vagy annak romjaiból új lakot emeljen; óhajtana egy új, ezerszeribb gazdasági rendszert életbeléptetni; de ez áldozatokat követel, a melyek jutalmát csak a távol jövő hozza meg, holott a napi szükség követelményei is halaszthatlan kielégítést sürgetnek (Igaz!) Elvégre is azon meggyőződésre jut, hogy egyiket sem szabad elmulasztania: itt mentenie, ott tataroznia, itt rombolnia, ott alkotnia kell: szeméit folyton a jövőre kell függesztenie, a nélkül azonban, hogy a közvetlen jelent is kifejedje számításából.

Ne titkoljuk önmagunk előtt: ott vagyunk csak, hogy az áradat megszűnt, hogy ismét rendelkezésünk alá jutott őseink szent földje; de az romokkal s a pusztulás nyomaival van tele; és szakadatlan erőmegfeszítés kell oda, hogy újratereítsünk itt mindent, ha azt akarjuk, hogy e földön a nemzeti jólét, nagyság és hatalom forrásai újra megnyiljanak. (Helyes, igaz!)

A lefolyt országgyűlés feladata volt: a hazát megmenteni; a jövő országgyűlés feladataul jutott: azt új-állítóknál. A mult országgyűlés megmentette e földet a nemzet számára; a jövő feladata lesz: megtartani a nemzetet e haza földjén. (Hosszas Éljenés, és helyeslő felkiáltások.)

Vannak azonban, a kik az újraalkotás alatt nem értenek egyebet, mint régi intézményeink visszaállítását. Különös, hogy e nemzet annyira fél attól, a mit reactionak nevezünk, s mégis sokan nem gondolják meg, hogy oly intézmények felelesztése, a melyek a kor kívánalmainak s az új viszonyok szükségének meg nem felelnek, szintén nem volna egyéb, mint reactio, azaz visszaesés (Igaz, helyes!). De én egyiránt irtódom a reactiótól, akár német, akár magyar kiadásban jelenjék az meg előttem. (Éljenés.)

Ismerem a kegyeletet, s teljes mértékben osztom azt, a melylyel e nemzet a maga multja iránt viseltetik; sőt e kegyeletet bizonyos korlátok között én leg-szebb nemzeti sajtóságaink, legserencésebb érényeink közé sorozom, mint a melynél alig találhatnánk erősebb biztosítékot azon veszélyek ellen, a melyek a folytonos s indokolatlan átalakítási kísérletekből szoknak származni, s az államnak életérejét túlfeszítvén, a kimerült nemzetet rendszerint a dictatura karjaiba vezetik. De másrésztől a túlmerev ragaszkodás a multhoz, annak intézményeinek, szokásainak és gyakran haláltételekhez; mindig akadály a haladásnak s mint ilyen, a mi viszonyaink közt annál nagyobb hiba, minél nagyobb a köz, a mely bennünket a messze előrehaladt nyugati civilizatiótl elválaszt. (Igaz, igaz!)

Igaz, hogy a mely nemzet nem lelkesül multja felett, a melynek kebeléből kihalt a kegyelet multja iránt, az nem érdemi meg a jövőt; de szintoly alap-igazság az is, hogy a mely nemzet csak multja felett

mereng: az rendesen elszalasztja a jövőt. (Helyeslő felkiáltások.) Vannak mások, a kik összes politikai programjukat e jelszóban foglalják össze: 1848. Hálával kell meghajolnunk ezen örökké emlékezetes tör. hozás előtt, de nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy e törv. hozás legfőbb érdeme s tulajdonképeni jelentősége abban állott, hogy halomra dönté az 1848-ig fenállott politikai rendszert, mely a korszerű haladással, a valódi reformmal elvi ellentétet képezett. (Helyes, igaz!); halomra dönté a korábbi rendszert, a nélkül azonban, hogy ideje lett volna az új politikai rendszer egész szervezetét megalakítania. Egy magában örök becsü. de mégis csonka művet hagyott az hátra, a melyet az utána következett törvényhozásnak kellett volna befejeznie, kiegészítenie. De közbejött az események vihára, mely a munka folytatását lehetetlenné tette. Törvényhozásunk az idő óta majdnem két évtizedig szünetelt, míg a kor folyvást előbbre haladt, új eszméket hozva felszínre, s új viszonyokat teremtve, a melyek addig nem ismert új követelményekkel álltak elő. Nekünk ma már ezeket is számba kell vennünk. (Igaz!)

Én tehát az 1848-iki törvényeket csak kiindulási pontul fogadhatom el, de nem tekinthetem azokat vég-célul; — a végcél nem lehetvén más, mint a nemzeti lét biztosítása és a szellemi s anyagi jólét fejlesztése. (Helyeslés.) Az eszközök e célra különbözők, a repülő idő s a változó viszonyok szerint, s az államférfii bölcsesség titka épen abban áll: a célra vezető eszközt az időhöz, s a körülményekhez képest helyesen megválasztani s óvatosan kerülni azon tévedést, mely akár ábrándozásból, akár előítéletből, akár pedig bizonyos jelszavak iránti előszeretettől, a célt az eszközöknek alárendelné.

S épen azért ragaszkodom a közjogi alapoz, a melyet a mult országgyűlés az 1867: 12-ik törvény-cikkbe iktatott. Ragaszkodom ahoz: mert látom és tapasztalom, hogy helyreállítva az egyetértést fejedelem és nemzet közt, barátokat és szövetségeseket teremtve ott, hol eddig ellenfeleket láttunk, állami consolidatióknak és a nemzet felvirágozásának mind a szellemi, mind az anyagi téren a lefolyt rövid két év alatt is oly lendületet adott, a mely legmerészebb reményeinket is tulszárnyalá. (Helyeslés.) Ragaszkodom ahoz: mert a bizonyos jót nem akarom kockáztatni a bizonytalanságnak, még akkor sem, ha ez jobbnak ígérkezik. (Igaz; helyes!) Ragaszkodom ez alapoz: mert nemzetemre nézve alig képzelhetnék nagyobb szerencsétlenséget, vesztélyesebb visszaesést, mint ha a régi közjogi vizsály ismét megújulna s ezáltal örvedetesen megindult nemzeti consolidatióknak újra megakasztatnák. Ragaszkodni fogok ahoz mindaddig, míg idő és tapasztalat meg nem győznek arról, hogy az a más, a mit még nem ismerünk, és a mi érdekeinkre nézve netalán kedvezőbb volna, mindannyi tényező önkéntes beleegyezésével, minden rázkodás, minden válság nélkül el lesz érhető. (Helyeslés.)

A mi a belreformok kérdését illeti, azok oly tömegesen nyomulnak előtérbe, hogy napokig kellene önök becses türelmét fárastanom, ha nézeteimet azokra nézve egyenként elősorolni akarám. Engedjék meg tehát, t. polgártársaim, hogy csak a főbbekre szoritkozzam, azokra, a melyekre én részünt egyéniséggemmel, részünt mostani állásomnál fogva legnagyobb súlyt helyezek.

Mindenek fölött óhajtom és törekedni fogok, hogy a szabad föld és szabad birtok eszméje, a mely az 1848-iki törvényekben foglaltatik, minden következményeivel együtt a jövő országgyűlés folyama alatt testté váljék. (Hosszas Éljenés.) Ezt nem csak a nemzeti becsület, nem csak a jogegyenlőség elve, hanem a józan közgazdaság érdekei is sürögösen követelik. Kell, hogy minde-nütt, a hol az urbéri rendezések befejeztettek, a nemesi és nem-nemesi birtok közti különbség elenyészessék; kell, hogy megszűnjék az urbéri birtokok szétdarabolására nézve eddig fennállott tilalom (Éljenés, helyeslés), a mely sok esetben a szegény adós összes birtokát a dobszóra ütötte, holott a rajta fekvő terhek néha egy vagy két hold eladásának árán képes lett volna törleszteni. (Igaz van; igaz; helyes!)

Akarom, s egész erőlylyel oda fogok hatni, hogy a hűbéri viszonyoknak minden egyéb, még fennlévő maradványai eltűnjenek e haza földjéről (Éljenés); hogy ennélfogva a vadászati, halászati, italmérsi, vízi és malomjog, a jogegyenlőség elvének megfelelőleg szabályoztassanak (hosszas Éljen-kiáltások); s hogy az udvartelki s a telepítvényi birtokok tulajdonosai s birtokosai közti viszony, a multa nézve a méltányosság alapján, a jövőre nézve pedig olykép rendezessék, miszerint abból a hűbéri köteleknek egy új fajta ne támadhasson. (Helyeslés.)

Azt hiszem, mondom sem kell, hogy mindezt a tulajdon sérelme nélkül, megfelelő kárpótás ímellett s az ország közvetítése által körülbelül oly módon óhajtom eszközölni, a mint a szőlő-tartozások megváltása szabályoztatott. A tulajdon oly szentnek és sérthetetlennek tartom, hogy ahoz az államnak még végszükség esetében sem szabad nyulnia kisajátítás, azaz kártalanítás nélkül. (Helyeslés.) De a nép nem is akarja s nem is akarhatja azt, mert hiszen jogegyenlőség az, a mit követel, a tulajdon megtartása pedig nem jogegyenlőség, hanem jogtiprás volna. (Helyeslés.) Nem akarja, s nem akarhatja a nép más tulajdonát, mert a nép tudja legjobban, hogy rendesen csak azon van áldás, a mit saját kezünk munkájával szerzünk.

Én is a nép kebelén nevelkedtem; annak érzületét, gondolkodása módját örököltem (hosszas Éljenés); együtt érezek és élek a néppel (viháros Éljenés), s épen ezért bátran merem a nép nevében az önértet egész méltóságával elmondani: „Nekünk is van nemesi cím-merünk, a melyet kebelünkben hordozunk s a mely a szív és lélek nemességében áll. (Hosszas, szünni nem akaró Éljenés.) Senki sem viselhetetik nagyobb tisztelttel a tulajdon szentsége iránt, mint mi; mert senki sem ismeri annyira annak becsét mint mi, — a kik verítékes munkával szerzük meg mindazt, a mit saját kezünk munkájával mondhatunk. (Igaz, helyes!) A mi elemünk és büszkeségünk a munka. Nem mások tulajdona, nem ajándék az, a mire vágyakozunk, hanem a jog; munkánk

árán mindazt megszerezhetni, a mit bárki más birni feljogosítva van. (Helyes). Az ajándék gyakran megszegyenit, megáláz; ellenben a munka gyümölcse nem csak anyagi jutalmat rejt magában, hanem becsületet is szerez, a mely felel. (Hosszas éljenzés.)

Egész kérdésem tartom a törvényhatóságok szervezését, hogy azok hatásköre a parlamenti kormányrendszerrel összhangzásba hozassék, s a nép mielőbb gyorsabb és pontosabb közigazgatás áldásainak birtokába juthasson. (Helyes!) Én híven azon programhoz, a melyet 1865-ben elmondottam, határozott barátja vagyok az önkormányzatnak, a melynek összes államrendszereinkön alapelyként kell keresztülvonulnia; és szintoly határozott ellensége vagyok a merev centralisációnak, a mely polyp karjaival lassankint elnyomna minden polgári szabadságot, megszibbasztaná a közszellemet s a polgárok magán-tevékenységét, a melyet az önkormányzat folytonos éberségben s érdekelttségben tart. (Igaz, helyes!)

De másrésztől ugy vagyok meggyőződve, hogy a szabadságnak leghatalmasabb véde az alkotmányos rend s a népek történetének példáiból azon tanulságot vontam le: hogy a szabadság, bár néha külföldi áldozatúl esett, de legtovább esetben akkor bukott el, midőn a polgárok megúván a féltelenséget, a közérzést szabaddító gyanánt idővölzte azt, a ki a féltelenség megbolozására vállalkozott; de a ki azután a féltelenséggel együtt a szabadságot is elnyomá. (Helyes.) Ennélfogva az olyan közigazgatási apparatus, a mely hibás szervezeténél fogva nem képes a rend öre lenni, s a nép sérelmeinek gyors és pontos orvoslást nyújtani: a legnagyobb veszély az alkotmányosságra nézve, s hasonló azon méreghez, mely nem közvetlen ugyan, hanem lassan, de annál biztosabban öl: mert elégtelenséget terjeszt s lassankint megingatja az alkotmányos rendszer életrevalósága iránti bizalmat. (Igaz!)

Tudom, hogy sokan a megyei intézményt a szabadság palladiumának tekintik s azt minden korábbi jogaiba visszahelyeztetni ohajtanák. — Én is ragaszkodom ez intézményhez, sőt abban nagy nemzeti kincsét látok. De épen ezért ohajtom és akarom, hogy az életképes, — a mai viszonyoknak és szükségeknek megfelelő intézményre alakítsák át, s átalakítsák úgy, hogy a változott viszonyokhoz képest az állam funkcióinak rendes menetét ne gátolja, ne zavarja, hanem előmozdítsa. (Helyes, éljenzés.)

Azok a kik vak szerelmet táplálnak a megyék iránt, fontolják meg, hogy valamint a gép az olyan kezelet szervezetével, összezsuzza s magából kilöki, ugy a népek életében is mindazon intézményeket, a melyek nem állanak a kor színvonalán, a melyek nem felelnek meg hivatásuknak, a melyek nincsenek összhangzásban a nép érdekeivel: lassankint maga a gyakorlati élet leszorítja a térről, s a törvénytarcti közé temeti.

Ezt mi nem akarhatjuk s ezért a megyék mielőbbi s átható reformjára kell szavaznunk; a megyéket magukra hagyni nem volna egyéb, mint reájuk decretálni a lassu sorvadást, a melynek bizonyos vége a halál. (Igaz!)

Nem lehet célozom e helyütt a megyei kérdés részleteibe bocsátkozni; de mégis lehetetlen egy pár pontra nézve önk becses figyelmét fel nem hívnom. Mindenek előtt és felett képtelenségnek tartom, hogy azon korban, a melyben élünk, a midőn a gőzerő szédítő gyorsaságával halad előre minden, midőn a gondolat a villany szárnyain másod-percek alatt ezer mértékeket repül, akkor a mi adminisztrációnk még mindig a régi csiga-lábakon járjon (helyes), s a közigazgatást a megyékben a közgyűlés, tehát egy oly testület vigye, a mely rendszerint minden negyed-évben csak egyszer gyűl össze. Az adminisztráció gyorsaságának és folytonosságának érdekében tehát mulhatlan szükségnek tartom, hogy az adminisztrációt egy kisebb körű, de állandó testület kezelje, a mely a megyének felelős (helyes), s így e két testület s azok hatásköre közt körülbelül azon viszony lehetne irányadó, a mely az országgyűlés s a központi kormány közt létezik. (Helyes.)

Továbbá a míg egyrésztől védelmezni fogom a megyék független önkormányzatát a megye belső ügyeiben, ugy másrésztől sürgetni fogom, hogy a megyék nem csak a törvényeknek, hanem országos érdekű tárgyakban a központi kormánytól eredett rendelkezések végrehajtására is felelősség terhe alatt köteleztessenek. (Helyes.)

Sürgetni fogom ezt azért, mert ha a megyéknek ellentállási jogot engedünk, akkor a minisiteri felelősség, gyakorlati eredményében, merő illúzióvá fajul (Ugy van); s mert ha a központi kormány nem számíthat biztosan arra, hogy rendeleteit a megyék híven és pontosan végrehajtják, akkor a gyakorlati élet szükségai lassankint oda kényszerítik az országot, hogy a központi kormány számára — ugy, mint Belgiumban van — külön közegeket állítson, a mi először könnyen centralisatióra s a bureaucratia meghonosítására vezethetne; és másrésztől szükség és ok nélkül a nép terheit szaporítaná. (Helyes.)

A felelősséget pedig sürgetni fogom azért: mert nézetem szerint alkotmányos országban minden közhivatalnok, az imrktól a minisiterig, nem ura, hanem szolgálja a népek. (Helyes és éljenzés), s mint ilyen minden hivatalos eljárásért s minden mulasztásért felelős. (Élénk helyeslés.)

E mellett azonban barátja vagyok annak, hogy a megyék őrszettel kísérjék továbbá is a központi kormány eljárását, s ha azt törvénytelennek találják: ellene az országgyűlésen kérvényezhessenek. E jog szabad államban megillet minden polgárt; annál kevésbé lehetne attól a megyéket megfosztani. (Helyes.)

A kérvényezési joggal karöltve jár a vitaközi jog országos érdekű tárgyak fölött: de e jog nem terjedhet odáig, hogy a megye megtámadhassa magát az országgyűlést is, s annak eljárása fölött egy feljebbviteli forum hatóságát bitorolja. (Helyes.) Ez

egyenes megtámadása volna a nemzet souverainitásának, a melyet az a népképviselő által az országgyűlésen, és nem a megyékben gyakorol. Ez lassankint oda vezetne, hogy a törvényhozás súlypontja az országgyűlés terneiből a megyékbe, később talán innen is tovább a forumra helyeztetnék át. (Igaz, helyes!) Az országgyűlést tehát nem szabad alárendelni a megyéknek. Óvakodjunk, uraim, ezen első veszélyes lépéstől a demagogia felé, a mely előbb-utóbb a szabadság bukására vezetne. (Hosszas helyeslés.)

Szintily halaszthatlan teendő: a városok és községek rendezése. Ezek egy fontos és lényeges létszemet képeznek a társadalmi alakulások azon láncolatában, a családnál veszi kezdetét s az állammal végződik; s azért a vezérelv e téren sem lehet más, mint az önkormányzat. (Helyes.)

Alig van azonban hazánkban a reformnak tárgya, mely oly sokoldalú, oly sürgős, s oly gyökeres átalakulást igényelne, mint az igazságszolgáltatás ügye. Ősi jogrendszerünk összeomlott azáltal, hogy annak alapkövét, az ősiséget, az 1848-dik évi törvények megsemmisítették. Az országbírói értekezlet visszaállítá ugyan egy részben a magyar törvényeket; de nem támaszthatá fel a magyar jogrendszert; mert ez lehetetlen volt, mert azt csak ezernyi és ezernyi magán-érdek, s ugyszólván a közjólét romjain eszközölhetne volna, s kénytelen volt, hogy a jogéletet a zibbadástól megóvja, az osztrák törvények nagy részét fenntartani. Két ellentétes jogrendszer vegyüléke az, a mi ma jogéletünk szabályait képezi. Ez állapotot magasabb közjogi tekintetből türtük, és türtünk kellett addig, a míg a törvényhozás akaratlan szünete tartott; de most, midőn a nemzet örendelkezésének többé semmisen áll útjában, az eddigi zavar tovább fenntartása nem volna többé igazolható.

Az összes jogélet reformja oly mű, mely 5—6 év előtt a legnagyobb erőmegfeszítés mellett sem lesz befejezhető, s ha sikerülne is a kormánynak idevágó javaslataival korábban elkészülni: azokat a legbuzgóbb törvényhozás sem volna képes tüzeten végig tárgyalni. Mellözöm tehát ezuttal azon munkálatok felemlítését, a melyeknek keresztülvitelére a jövő országgyűlési cyclus alatt kilátásunk alig lehet; csak azokat fogom megérteni, a melyek valószínűleg már a közelebb jövőben a törvényhozás napirendjére lesznek kitűzve. (Halljuk!)

Ezek sorába tartoznak:

1. az igazságszolgáltatás elkülönítése a politikai közigazgatástól (Élénk helyeslés);
2. a brák függetlenségének biztosítása mind felfelé, mind lefelé (Helyes);
3. a bírói felelősség szabályozása;
4. az első folyamodási bíróság szervezése, kapcsolatan a békebírók intézményével;
5. az ügyvédség reformja;
6. a hiteles helyek rendezése;
7. a szóbeliség, nyilvánosság és közvetenség alapjara fektetett polgári perrendtartás;
8. büntető törvénykönyv;
9. a büntető-eljárás, karöltve az esküdszékekkel;
10. s ezekkel kapcsolatban a bürtönügy reformja tekintettel a büntetés ama nemesebb céljára, a mely a javításban áll. (Helyes.)

Felteslegesnek tartom e tárgyak részleteibe bocsátkozni, miután az irányt, a melyet az igazságszolgálat körül követni akarok, eléggé jelzik már magok a tárgyak, a melyeket felemlíteni szerencsés voltam.

Az igazságszolgáltatás ügye nagy szerepet játszik a nemzetek életében. Őre az az állam legfőbb céljainak: a személy és vagyon-biztonságnak. A vagyonosság, az ipar és kereskedelmi forgalom, s a közhitel emelésére alig van hatályosabb tényező, mint a gyors, pontos és részrehajlatlan igazságszolgáltatás. A jogintézmények képezik a legbiztosabb fokmérőt valamely nemzet geniusának, mivelttségének megítélésére. S éppen azért kell, hogy jogintézményeink korszerű berendezése által erkölcsi reputációkat megóvjuk. De nem szabad késtünk a reformokkal azért sem, mert helyzetünkben a külföldi tőkék segélyét még sokáig nem nélkülözhetjük, már pedig hitel és olesó pénz egyrésztől, másrésztől pedig rossz igazságszolgáltatás oly ellentétek, a melyek egymással nem férnek meg. (Helyes!)

Ez okból bizton hiszem, hogy a nemzet sietni fog akaratlan hátramaradását e téren is helyrehozni, s hogy néhány év mulva oly jogintézmények birtokában leszünk, a melyek a mivel viláig bírálatát ki fogják állani.

Ott van azonban a teendő roppant halmazában az egyesülési és gyülekezési jog szabályozása, a mely azért fontos és sürgős, mert a szabadság érdeke követeli, hogy az alkotmányos életnek ezen egyik alapjoga törvény által biztosíttassék, s mert a kormány érdekében is kívánatos, hogy szabatosan megjelöltesse a korlátok, a melyeken túl beavatkozási joga és kötelessége elenyészik, hogy ekkép minden félreértésnek nemzet és kormány közt eleje vétessek. (Helyes.)

Noha már visszaéltem önök türelmével (Halljuk!) mégis, mielőtt önököt búcsut vennék, engedjék meg, hogy a reformnak még egy sürgős és fontos tárgyát felemlíthessem, s ez a választási törvény. Mostani választási törvényünk, a mely 1848-ban keletkezett, a sietésig műve volt.

Az összeírás módja hosszadalmas és nehézkes; a qualificatiók az akkori viszonyokból voltak merite s ma már vastag anachronizmussá váltak. Ma már példánl nem szabad a qualificatiók sorában urbéri telkekre hivatkozni: mert nincs és nem akarunk többé látni urbériséget. (Élénk helyeslés.) Az összeírásnak olykép kell történni, hogy a választók lajstroma a törvényhatóságnál mindig készen legyen, s azt év-ről évre bizonyos hónapban az adóösszeírások s egye-

sek reclamatiója alapján kiigazítani lehessen. Nem szabad magunkat azon eventualitásnak kiténnünk, hogy ha veszély esetén az országgyűlést új választások alapján sietve kellene egybehívni: vagy kénytelenek legyünk törvényt sérteni, vagy pedig csak 4 hónapi kínos vajadás után alakulhasson meg a törvényhozás, a midőn a veszély vagy elmúlt, vagy pedig elsepert már bennünket. (Ugy van! helyes! felkiáltások.)

Kijelentem azonban, hogy oly választási törvényjavaslathoz, a mely a reform ürügye alatt a választási jogot korlátozni, az eddigi széles alapot szűkebb határok közé akarná szorítani, hozzájárulni soha nem fogok. (Hosszas éljenzés.)

Szólnom kellene még a felsőház rendezéséről, mely hosszú időre már alig lesz halasztható; — az adórendszer életbevágó reformjáról; — a kereskedelmi s ipartörvényekről és még száz más tárgyról, a melyeket a napi szükség érzete fog előtérbe tolni a törvényhozó-test asztalán. De túlmennék egy politikai program keretén, ha nézetemet minden egyes tárgyra s kérdésre nézve tüzeten előadni akarnám. A politikai program célja nem más, mint a nemzet legsürgős s legfőbb életkérdései fölött nyilatkozni, s csak főbb vonatokban feltárni az alapelveket, a melyeket kiindulási pontul választottunk. Az irányt a kérdés részleteiben kijelöli már maga a kiindulási pont; a biztosíték pedig arra nézve, hogy ez irányhoz hívek maradjunk, jellemünkben s a közvélemény ellenállhatlan hatalmában fekszik (Éljenzés), mely őrszemmel kísér minden léptünket, s felelmi vagy leltipor a szerint, a mint megérdemeltük. (Hosszas élénk éljenzés.)

Ez ezzel kitártam, uraim, politikai programomat a legközelebbi jövőre nézve. (Éljenzés.) Jelszavam: a béke kifelé, a korszeri haladás idebeon. Élet-halál-kérdések tekintem a nemzetre nézve: óvatosan kerülmi minden vallságot, a mely consolidatióját megakasztaná. A böles nem ijed meg ugyan a veszélytől, sőt bátran szembeáll vele, ha kell; de azt soha nem idézi fel, legkevésbé pedig akkor, a midőn arra elkészülve nincs. (Helyes.) Csak egy cél lebeghet most szemünk előtt, s ez: a létező kedvező viszonyokat felhasználni szellemi és anyagi erőnk fejlesztésére, hogy készületlenül ne találjon bennünket egy hatalmas vihar, mely a pengét elsepri, s a melynek csak az erős tud ellentállni. (Helyes.) S épen azért, mert a füstlyt nemzeti létünk consolidatiójára, önkön kifejtésére fektetem, a mi reformok nélkül nem képzelhető: reformot fogok sürgetni mindenben és mindenütt (Éljenzés), a hol arra szükség van, még akkor is, ha megrögzött szokások, nemzeti balítéletek ellen kellene küzdenem (Hosszas éljenzés): ellenben a reform ürügye alatt sohaem fogok oly eszméket támogatni, a melyek megtámadná a nemzet geniúsát, vagy a kedélyek oknélküli izgalmat idézhetnék elő, a nélkül, hogy a nemzetnek szellemi vagy anyagi előnyököt nyujtanánk. (Helyes, éljenzés.)

Itéljenek önök, uraim, e nézetek felett, s ha azok önök helyesléseivel találkoznak, szerencsésnek fogom magamat érezni (Hosszas éljenzés), nemcsak azért, hogy önök jövőre is képviselhessem (Éljenzés), hanem azon nagy erkölcsi suly tekintetéből is, a mely önök bölcsességében fekszik, s a melyet önök helyesléi ötlete nézetemnek kölcsönözni fogna. (Hosszas, lelkesült éljenzés.)

És most, uraim, még csak néhány szót, mielőtt búcsut vennék önököt. (Hosszas éljenzés.) Nehéz, végtelen nehéz pálya, a melyre engem önök bizalma s a körülmények találkozása állított. Átmeneti korszakokban a pályatörök sorsa rendszeren az, hogy lerokkadjanak a munka sulya alatt, mielőtt a kitértözött célzél elérhették volna.

Valószínű, hogy reám is e sors vár; azonban elég a lelki erő bennem, hogy bevárjam s elfogadjam azt. (Hosszas éljenzés.) De megbukásom közben is utolsó fohászom a közsöznet és hála hangja lesz: Istenhez azon kegyelemért s önkökből azon bizalomért, mely lehetővé tette nekem, hogy életemet a hazának szentelhettem. (Lelkesült felkiáltás és szünni nem akaró éljenzés.)

HORVÁTH MIHÁLY

beszéde választóihoz, Szegeden.

Harmadszor készülök szorosabb viszonyba lépni e nemes város polgáraival.

Először fiatalágomat töltém köztük s velök, itt fejlettem s növekedém, minélfogva Szegedet, ha nem is testileg, de szellemileg szülő helyemnek tekinthetném.

Másodsor a gondviselés azon egyházmegyének rendelt, bár rövid ideig főispástorává, melyhez e város tartozik.

Harmadsor maguk polgártársaim hívnak fel, hogy képviselőjük legyek a nemsokára újonnan megnyíló országgyűlésen.

E meghívás jelentékenységet én egész terjedelmében tudom méltányolni. Nemesak felette megtisztelő az réám nézve, azon bizodalom által, melyet irántam polgártársaim részéről kifejez, hanem súlyos kötelességeket is rak vállamra. A mult országgyűlés, alapjait rakta le az állam épületének; a jövőnek hivatása lesz, ezen alapokon magát az épületet fölemelni s akként berendezni, hogy az ne csak egészséges és kényelmes lakhelyül szolgáljon a nemzetnek, hanem ennek minden oldalú jólétét is fokozza, haladását mind az anyagi, mind az erkölcsi és szellemi érdekekben elősegítse. A mult országgyűlés egyike volt a legfontosabbnak a nemzet ezredéves európai életében, mert állami létének, alkotmányának új alapjait készítette el. De nem kevésbbé fontos lesz a jövő országgyűlés, mert ennek leendő hivatása: berendezni az újkori államéletet, elhaladott századunk kívánalmait szerint megújítani, reformálni, átalakítani elavult, hiányos intézményeinket s alkotni oly törvényeket, melyek a sokáig szándékosan elnyomott, vagy saját téltelenségünk

által pangásba jutott nemzeti életet vidor elevenségre öbrészék s minden oldalú haladásra vezessék.

A képviselőknek tehát, kiket a nemzet bizodalma ezen nagyfontosságú országgyűlésre fog küldeni törvényhozóknak, igen nagy és nehéz lesz a hivatása.

E képviselőknek kellend szabályozniok első rendben magát a törvényhozó-testületet, mely több tekintetben hibás és hiányos. Hogy e hibák s hiányok közül csak a főbbeket említsem: még nincs benne keresztül vite a törvényeink által már megalapított jogegyenlőség elve, s a régi, elavult kiváltságokból még egy némi maradvány létezik benne. Az alsóházi képviselők választásába még a nemesi privilegiumok birtokosai is befolyhatnak, ha nincs is meg a többi állampolgároknál szükséges vagyonbeli vagy értelmi qualificatiója. De ezenfelül még a képviselőválasztási szabályokban is több részlet reformálandó s kiigazítandó. A felsőház pedig éppen csak a régi, már eltörtült rendi alkotmányunk korunkba többé nem illő maradványa. Annak tagjai, a helyett, hogy mint kellene, a nagy bírtok, a tudomány, ipar és kereskedelem érdekeit képviselnék, semmi egyebet nem képviselnek, mint épén magukat, az aristocraiiai születéssel, némely egyházi s világi hivatalokkal a múlt századokban összekapcsolt privilegiumokat, miket nem tűrhet többé az 1848-ki törvények szerint minden rendet és osztályt egyaránt megillető jogegyenlőség.

A jövő országgyűlés képviselőinek kellend továbbá egészen újjól szervezni és szabályozni a belügyat, mely mai napság, ellenére az előhaladott kor igényeinek, társadalmi életünk magasabb kívánalmainak, még mindig ugyanaz, melyet a múlt századok örökölték reánk. S nevezetesen el kell választani az igazságszolgáltatásnak az adminisztrációtól. A tömegek által jobbra párt-érdekekből választott, hivatásuknak tökéletesen megfelelő néptelen bírókat választás alá nem eső oly állandó bírókkal kellend pótolni, kik a jogban, törvényekben való jártasságukkal szorgalmat, megvesztegethetlenséget, tisztaságot, szilárd jellemet egyesítenek. E végett áll kellend alakítani mind a városokban, mind a vármegyékben egész igazságszolgáltatási rendszerünket. De nem kevesebb reformra vár az igazgatás, az adminisztratív is mind a városokban, mind a megyékben. A felelősség elvét, mely a központi kormányra, a ministeriumra nézve már teljesen életbe lépett, ki kell terjesztendük a nemzeti valamennyi hivatalokaira. Új községrendszert, új megyei adminisztrációt kellend teremtenünk, mely távol maradván a centralisációtól s minden burocraticus nyúgtól: teljes autonómiát engedjen ugyan a községeknek, városoknak és megyéknek, de a kellő korlátok közt s a hivatalnok személyes felelőssége mellett, nehogy a municipiumok olyanokba is avatkozzanak, a mik őket nem illetik, a törvények s a kormány minden törvényes rendelkezései pedig a közjói igényei szerint gyorsan és pontosan végrehajtsák. Legyenek a városok és vármegyék az öket illető, keblökbeli dolgokban felruházva egy teljes önkormányzattal, hogy azoknak legjobb belátásuk s helyi viszonyok szerinti intézésében még a központi kormánytól se gátolthassanak, se gyermekek módjára jászalagon ne vezethessenek, de viszont a municipiumok se avatkozhassanak azon országos dolgokba, melyeknek intézése csak az országgyűlést vagy a kormányt illeti jogszerezés. Szóval alkotni kellend a jövő országgyűlésnek oly községi és megyei rendszert, melynek fogva a municipiumok fölfelé minden korlátoló gyámkodás alól felszabadítva, saját ügyeiket teljes önkormányzattal igazgathassák, s a hatóságuk alá nem tartozó ügyekben pedig jogtalan avatkozásaikkal ne zavarhassák az ország közigazgatását.

A különben szerencsésen végrehajtott kiegyezkedés a fejedelmel s az alatta lévő többi országokkal, a százados viszály és százados elnyomatatásunk után súlyos terheket rakott vállainkra, melyeket csak nagy erőfeszítéssel vagyunk képesek elviselni. A jövő országgyűlésre küldendő képviselők egyik főbb feladata leendő tehát ezen terheket lehetőleg könnyíteni. Arra jóhiszemű gondolni sem lehet ugyan, hogy az ország szükségletei kevesebbítenek, az adók általában leszállíthatatlannak. Minél inkább halad valamely ország jólétben, műveltségben, szükségletei is aránylagosan növekednek, költségei szaporodnak, s azért ha valaki azt mondja: le kell szállítani a nagy adókat, vagy tudatlanságát árulja el, vagy roszhiszeműleg s pártérdekből igazat. Mert ha talán szigorú gazdálkodás mellett lehet is megtakarítani néhány ezret a közigazgatásban: az adókat tetemesen leszállítani semmiféle kormány sem volna képes a nélkül, hogy fel ne áldozza, el ne hanyagolja az ország legfontosabb érdekeit. Lehet azonban mindemellett is könnyíteni az adózás súlyos terhen, de nem az adók leszállítása, hanem az által, hogy először is az adók felosztása arányosabbá, igazságosabbá, behajlása olcsóbbá tétessék, mi körül igen sokat tehet a jövő országgyűlés. De még többet tehet az e végre az által, hogy czélszerű törvények s intézmények megalkotása következtében az állampolgárok adófizetési képességét nevelje. A nemzeti gazdaság, ipar, a kereskedelem és közlekedés emelésére szolgáló törvények a polgárok keresetét tetemesen gyarapíthatják, a kereset nagyobbodásával pedig mindenki könnyebben fogja viselni a terheket, melyek még most súlyosan nyomják vállait. E végre azonban nemcsak a forgalmat, közlekedést kell emelni czélszerű törvények s kereskedelmi szerződések alkotása, száraz-, vízi- és vasúti építést által, hanem főleg emelni kell a szakértelmet a gazdaságban, iparban s kereskedésben a közoktatás tökéletesítése által. Mert szakképzettséget csak a jól berendezett iskolákból meríthet a nép, gazda, iparos, kereskedő egyaránt. A szorgalom és takarékoság mellett e szakképzettségnek községi például a kis Svájcz, hogy a különben éppen nem kedvező viszonyok közt, gazdaságata, ipara oly virágzó, s kereskedése, bár a tengerből messze esik, a világ minden részeire kiterjed. Egyik fő feladata lesz ennél fogva a jövő országgyűlésre megválasztandó képviselőnek egy új közköztudási rendszer megalkotása, mely gyermekeinkből értelmes gazdákat, szakképzett iparosokat s vállalkozó kereskedőket neveljen, kik a természet annyi jelei adományaival meg-

áldott hazánkat jólétre, gazdagságra legyenek képesek emelni. Így aztán nemcsak könnyűvé válnak a most súlyos adóterhek: de más, kifejelettebb iparu nemzetek példájára, még nagyobb terheket is könnyebben elviselhet.

Ime, csak néhány tárgyat említettem azokból, a mik felett a jövő országgyűlés hivatva leendő törvényeket alkotni. De nem tűnik-e fel már ezekből is, mily nagy, mily súlyos leendő feladata a törvényhozó képviselőnek? Mily kifejelett értelmesség s európai műveltség, mily fáradságos szorgalom és kitartó tanulmányozás kívánatik meg egy képviselő részéről, hogy a tanácskozásban, melyekből a törvények erednek, ily nagyfontosságú és annyiféle tárgyakhoz helyesen hozzászólhasson; mennyi tudomány, hogy azon nemzetektől, melyek bennünket a műveltségben túlhaladtak, mindazt, a mi helyes, elköszönözve, különserü viszonyainkhoz alkalmaztatva, czélszerűleg módosítva, minálunk is életbeléptetni segítsen.

Valóban, megmondván, mi egy törvényhozó feladata, én nem ismerem hivatását, mely oly magas, de egyszersmind oly súlyos, annyi felelősséggel járó lenne, mint egy képviselőé. Tőlük függ nagyrésben a népek jóléte, boldogsága, értelmi s anyagi fejlődése, előhaladása. Jó és czélszerű törvények, kivált hol szabadság is elég van arra, hogy a nép foglalkozásaiban kedve szerint mozoghasson, majdnem csodás gyorsasággal emelik jólétre, gazdagságra s műveltségre a népeket. Számos példa bizonyítja ezt a művelt, gazdag nyugati országokban; valamint viszont azt is kétségteletlenül tanúsítja a történelem, hogy czélszerűtlen rosz törvények egész nemzetekre képesek aláolni a népek jólétét.

Megmondván a képviselőnek ezen ily súlyos, ily nagy felelősséggel járó hivatását, magam is csak kétkedve, hosszu megfontolás után határozom el magamat, hogy engedve önk meghívásának, képviselőjelöltül fellépjek. — Végre is csak azon eltökélt birt e meghívás elfogadására, hogy ha megválasztatom, egyrésztől nem fogok kimélni semmi munkát s fáradságot a tanulmányozásban, miszerint a nagy hivatásnak, Isten segédelmé hozzájárulván, csekély tehetséggel is megfelelhessek; másrésztől rábirt azon remény, hogy eddigi hosszu s fáradságos tanulmányaimat s a külföldön, Európában legműveltebb, legvirágzóbb országokban 18 év alatt gyűjtött tapasztalataimat a gyakorlati téren is alkalmam lesz némileg érvényesíteni.

Midőn két év előtt a külföldről hazámba valahára visszatértem, több választó-kerület által felhívtam, vállaltam el a képviselőiséget, egy kerület pedig vonakodásom daczára is tényleg megválasztott. De én sehonnan sem fogadtam el az engem különben annyira megtisztelő meghívást; az akaratom ellenére történt megválasztásomat pedig tisztelettel, de szilárdul visszautasítottam. S tettem ezt csupán azért, mert lelkiismeretemmel számot vetve, úgy érzém, hogy a 18 év távollétem alatt hazámnak oly igen megváltozott viszonyait még nem ismerem eléggé arra, hogy e módosult viszonyok közt is nyugodt lélekkel s helyesen betölthessem s teljesíthessem egy törvényhozó súlyos kötelességeit; a helyzet ismeretének hiánya miatt nem tudtam magamat eléggé tájékozni; nem ismertem még eléggé az országgyűlésen ellentétes irányban működő pártokat, azok törekvéseinek titkosabb rugóit, a czélt, melyre törekednek, az eszközöket, melyekkel azt elérni kívánják.

Nyomozásaim, észleléseim, a pártok működéseinek élénkebb megfigyelése által végre néhány hónap mulva azon helyzetbe jutottam, hogy képtessé váltam nyíltan színt vallani. És ha azt kérdeznék tőlem, uraim, mi birt arra, hogy miután 20 év előtt én is a koradalmi zászlóját lobogtattam, most határozottan a békés feloldást eszközölj, a hosszu viszályokat kiegyenlítő Deák-párthoz csatlakoztam? Egy percig sem haboztam a válaszbán. Talán a hűség, vagy miután a Deák-párt emelkedett hatalomra, talán a hatalomvágy, vagy más személyes érdek keresése? — Nem, uraim, egyik sem ezek közül. Ha volt bennem becsérzet, sőt — mivel én is gyarló embernek vallom magamat — ha volt bennem valaha hűség, őszintén megvallom, ez teljes kielégítést találtam honfirtásaim azon elismerésében, mely a szilárd, jellemes férfinak legszűkebb jutalma, legdicsebb vívmánya a tehetsége szerint becsületesen végrehajtott közhasznú munkában töltött élet fáradságai után. A hatalomvágy? Oh nem! Éldeltem már egyszer a hatalom birtokának csábingerit, de megelégettem tövisseit, nem vágyódóm többé utánuk; mert tisztább örömeiket, nagyobb, állandóbb, szívet-lelket kielégítőbb boldogságot tanultam ismereni a csendes, elvonult, tudományos munkálkodásban. De talán más személyes érdekek? Uraim, egész szerénységgel megvallom önöknek, nem ismerem magammal függetlenebb embert; mert én immár hanyatló napjaimban semmit sem várok, nem keresek, nem reményelek, s elmondhatom a költővel: „Elértem a révbe, remény és szerencse, Isten veletek! elégszer megcsaltatok, csaljátok már másokat!”

Mi indított tehát, hogy egész határozottsággal a Deák-pártra álltam? Megmondom önöknek, uraim, kevés szóval: a pártok érett mérlegelése, a haza jólétének, boldogulásának heves, őszinte kívánata. A békés haladás vágya és a félelem mindentől, mi e kifejlést, haladást meggátolhatná; s különösen az iszonyat és borzadás egy újabb forradalomtól, mely talán magát nemzetünket is, feltámadás reménye nélkül örökre eltemethetné, vagy legalább is annak jólétét, virágzását hosszu időre és minden bizonyval megsemmisítené.

Teljes öntudattal, a helyzet és viszonyok teljes ismeretével csatlakoztam a Deák-párthoz, mert csak az ettől követett irányban van üdv hazánk, nemzetünk számára; a baloldal ellenkező irányában pedig, teljes meggyőződésem szerint, beláthatatlan veszélyek fenyegetnek hazánkat, mert azon irány kikerülhetlenül egy új forradalomba vezetne bennünket. Ebből pedig, úgy hiszem, egy századra is elég volt egy kivált oly csekély számú, fejletlen nemzetnek, mint a minő mi vagyunk.

Nem akarom hosszasan előszámolni mindazon áldásokat, melyeket már is, rövid két esztendő lefolyása

alatt árasztott reánk a Deák-párttól követett politika. A kinek szemé van a látásra, láthatja azt minden lépésnyomon; a kinek füle van a hallásra, hallhatja azt minden józan és elfogulatlan hazafi ajkairól.

„Gyümölcseiről lehet a fát megismerni!” mondja az irás. Mi volt tehát a Deák-párttól követett politikának gyümölcse? Tekintsünk körül s látni fogjuk mimagunk a nélkül, hogy azt hangzatos nagy szavakban, az ékesszólás mesterségével kellene fejtegetnünk.

Ime, ezen Deák-párti politika, rövid két évi működése után, a fejedelmel s az alatta lévő többi örökös országokkal megalkudván, kiegyezkedvén, a köz- és köztünk századokig húzódtott, minduntalan kitört viszálynak szerencsésen véget vetett, s alaptörvénynyű emelvén, hogy ezentul Ausztria is alkotmányos kormányoztassék, és a monarchia két féle egyenlő befolyással intézzen el minden közös ügyet, minden utóbbi ész-szeittközönségnek elejét vette, a viszályok megújulását mindenkorra lehetlenné tette. Mert mi volt e viszályok oka? csak az, hogy a közös fejedelem a monarchia két részének közös ügyeit kényuralommal intézte, s ekként a bennünket mélyen érdeklő legfontosabb ügyeink is a mi befolyásunk nélkül, mások által igazgattattak; anyagi financiaiis kifejlésünket szándékosan gátolták, sőt még köznevelésünket sem engedték előre haladni; minden kor-igényelte nagyobbserü reformoknak útját állták, seregünkkel kényök szerint rendelkeztek. Mindezen balviszony megszűnt s előnyünkre megváltozott a kiegyezkedéssel. Urai lettünk saját sorsunknak; kiket azelőtt méltatlanul, gyermekek módjára, jászalagon vezettek, szabadon mozogni s fejlődni gátoltak, teljesen szabadokká lettünk s mimagunk kormányozhatjuk magunkat. Teljes önállással működik törvényhozásunk, saját hazánkfaiból áll kormányunk, felelős miniszterek igazgatják ügyeinket, kiket minden pillanatban kérdőre vonhatunk, s ha jónak látjuk leszavazhatunk s helyettök másokat emelhetünk a kormányra. A mi pedig az egész monarchiát érdeklő közös ügyünk van Ausztriával, mindazt közösen, egyenlő befolyással intézzük el. Szabad a szó sajtóban és szószéken egyaránt, szabadon egyesülhetünk bármienmü közhasznú célra. Bátran fel-fedezhetjük a hibát, megróhatjuk a kormány tévedéseit s követelhetünk orvoslást. Egyéni s polgári szabadságunkat semmiféle önkény nem korlátohatja, annak csak a törvény vet határokat. A beljavításoknak sem állja többé semmi útját, csak tőlünk függ reformálni, átalakítani, mit hiányosnak, elavultnak látunk; haladni a jólétben és műveltségben, mert anyagi s erkölcsi haladásunk minden eszközeit teljes szabadsággal intézhettük. És hogy ez mind így van, Istennek hála, mutatja a tapasztalás: társadalmi életünk minden ágazata élénk sűrűségű mozgást, haladást tüntet fel; anyagilag már is gyarapodunk, s e mellett erkölcsi érdekeink is reményteljes kifejlésnek indultak.

Valóban, jó fának kell lenni, mely ily és ennyi jó gyümölcseket terem. Jónak kell lenni azon iránynak, mely ily rövid idő alatt is oly előnyösen megváltoztatta mind közgyű, mind társadalmi viszonyainkat, hogy valóságos békés forradalom estünk keresztül. Az idegenek, kik több évek előtt jártak itt nálunk s most ismét meglátogatnak, e nagy fordulatot nem győznek eléggé csodálkozni; most is alig ismernek már az előbb oly annyira levert, természeti gazdagsága mellett is oly igen pangott hazánkra és még szebb jövőndőt, kifejlést, virágzatot jósnak. És kell-e ennek bebizonyítására meggyőzőbb argumentum, mint az, hogy Európa pénzpiacain már is meg van alapítva hitelünk, minél fogva vasuti kölcsönt olcsóbban kaphattunk nemcsak Ausztriánál, de még Olaszországnál is? a vasutakra és más iparvállalatokra pedig szintén önzölik be hozzánk a külföldi tőkepénz.

Nem cselekedtem-e tehát helyesen s úgy, miként egy hazája javát szíven hordó polgárhoz illik, midőn magamat, daczára annak, hogy husz év előtt a forradalom zászlóját lobogtattam, mégis arra határoztam, hogy a Deák-párthoz csatlakozzam, mely a trónnal és Ausztriával való békés kiegyezkedést végrehajtotta, a szabadságot és nemzeti függetlenséget szintgye, mint az alkotmányt biztosította, a reformokat, haladásnak pedig tág kaput nyitott, s a dicső 1848-iki törvényeket, melyekhez most is híven ragaszkodom, nemcsak hogy, mint némelyek rágalmozva mondják, meg nem csonkította, hanem inkább kiegészítette s hiányait pótolva, az 1848-iki félbenmaradt forradalmat befejezte.

Ithonlétem első hónapjában, mielőtt még nyilatkoztam és határozottan színt vallottam, az ellenzéki baloldal azt hitte, hogy én, mint 1849-iki miniszter, más párthoz nem is tartozhatom, mint az ellenzéki baloldalhoz. Csatlakoztolt! És miután, a szegény levélben nyíltan kijelenttem, hogy én csak a Deák-párt irányát tartom hazánkra nézve egyedül üdvösnek, a szélsőbal bosszujában nem is átalott sárral dobálni. De én nem csatlakoztam a szélsőbalhoz, mert nekem békés kifejlés, haladás kell, nem pedig a szerencsésen kiegyenlített százados viszályok újabb fölévelítése; nekem békés haladás kell, mert erre van szükség a jólétben, műveltségben hátramaradt hazánknak; nekem békés haladás kell, nem pedig forradalom, mely mindent ismét romba döntene, sőt magát az alkotmányosságot, s mi még ennél is több, nemzetünk életét is végveszélylyel fenyegetné. De nem csatlakoztam a bal-középhez sem, mert meggyőződésem szerint ennek irányja is káros és veszedelmes hazánkra nézve.

Mert vizsgáljuk csak, mit akar a balközép, az agyvezeztő Liza-párt? Ezt ugyan nagyon bajos volna határozottan megmondani, mert maga e párt sem fejtette ki eddigelé programjában, hogy mit akar tulajdonképen, s mindig csak azt emlegeti, hogy mit nem akar. Nem akarja a delegációt, nem akarja a közös miniszteriumot és a közös hadsereget. Azt mondja, hogy mindez csorbítja függetlenségünket. Ezt, uraim, én ke-reken tagadom. Mert kérdem: meg van-e csorbítva függetlensége, szabadsága azon polgároknak, kik valamely cél elérésére szabadon egyesültek, s mindazt, de csak-

is azt, mi e czélok elérésére vezet, közösen egyenlő befolyással intézik? hiszen a társadalmi életben éppen az ellenkötöt tapasztaljuk. Azt látjuk ugyanis, hogy minél többet képes valaki végrehajtani, minél inkább képes bizonyos fontos érdekeit biztosítani, más oldalról annál szabadabb és függetlenebb. Nem éppen az egyesülések, a szerződések tesznek-e bennünket képesekké arra, hogy némely czélokra eljussunk, némely érdekeket bizonyítsunk, miket magunkra hagyatva, egyes gyöngye erőnkkel végrehajthatunk, biztosítani nem bírunk? És így van ez az államoknál is. Ha két, magában véve gyöngyös állam, nem mondom, hogy egyesül, hanem szerződést köt egymással a végre, hogy háboru esetén egymást védjék, külügyeiket, kereskedelmüket közös befolyással intézzék; vajjon nem lesznek-e azon magukban véve gyöngye államok épen ez által hatalmasabbak, s ennél fogva más oldalról, egyéb ügyeik be rendezésében szabadabbak más erősebb külhatalmak kénytelétől, nyomásától, igazságtalanságaitól függetlenebbek? És ha ez általában tagadhatlan, nem kétszeresen igaz-e hazánkra nézve, mely a felett, hogy Ausztriával együtt elválaszthatatlanul egy fejedelmet ural, tehát már ennél fogva is több a közös ügye, s a szövetezésre már csak e miatt is utasítva van, még oly elemeket is foglal kebelében, melyek kifelé gravitálnak s épen ez által belső szabadságunkat s rendelkezési jogunkat korlátozni igyekeznek? Nem, uraim, új intézményeink, a delegáció és közös miniszterium — miután hazánk egymagában álló a közös fejedelméllel és gyöngyöségénél fogva nem lehet — nemcsak nem csorbitja, sőt inkább biztosítja szabadságunkat, a paritás elvénél fogva biztosítja függetlenségünket, s az egyedüli mód megszabadulni a százados viszáltytól, és, mi szintén nagy figyelmet érdemel, a reformok lehetőségének is feltétele.

Ha 1848-ban delegáció van, nem lett volna beháboru, mert nem talált volna tért a reakció. Töröljük el a delegációt s megint könnyen támadhatnak oly benyomások, melyek a beháborut felidézhetik. A delegáció és a közös miniszterium a leghelyesebb kapocs köztünk s fejedelmünk egyéb országai között, melyekkel szövetezésben élünk maga a végzet utasított bennünket. 1848-ban még nem volt köztünk megkötve a közös ügyek közös intézését szabályozó szövetség. Országgyűlésünk akkor egy választmányt küldött fel Bécsbe a többi tartományok országgyűléséhez, de a bécsi országgyűlés nem akart érintkezése eszkezdni velünk. S mi lett a következés? A reakció tért nyert, érdekebe vonta Ausztriát s megkezdte ellenünk a háborút! És ennek mi lett az eredménye? Mi is, ők is hosszu időre elvesztettük alkotmányunkat, az abszolutizmus zsarnoksága vasveszővel uralkodott felettünk és felettök is. A delegáció, mely a két állam egyetértését biztosítja, biztosit bennünket egyszerűen a reakció és zsarnokság ellen. Ettől ugyan nincs mit félnünk mostani uralkodónk alatt, kit az abszolutizmusból merített keserű tapasztalatok, bizást elhíhetjük, mindenkorra őszinte barátjává tettek az alkotmányos kormányzatnak. De ki állhat jót a jövőért? A statusbölcsesség pedig épen abban áll, hogy oly intézményeket alkossunk, melyek segédelmével a népek szabadságérzete mindig képes legyen megőrizni a szabadságot, megvédeni magát a kényuralom ellen.

Nincs tehát okunk eltörölni a delegációt és a közös miniszteriumot, miután szerződésünk szerint, melyet a fejedelmel és Ausztriával kötöttünk, egyenlő joggal és befolyással, a teljes paritás alapján intézhetjük közös ügyeinket, s ha mi hiány ezen új intézmények körül azoknak néhány évig való működésében mutatkozni fog, azok megjavítására később is reá érünk; most, ideiglen, míg t. i. a belreformok át nem esünk; ezek körül minden örködésünknek egyedül arra kell szoritkozni, hogy csakis azon ügyek tartozzanak a delegáció és a közös miniszterium intézkedése alá, melyek valóban közösek s külön egyik fél által sem intézhetők el a másik jogainak csorbitása nélkül. S e mellett arra kell ügyelnünk, hogy delegációnk csakugyan erőlyesen gyakorolja a paritás jogát, kormányunk pedig szüntegy, mint delegációnk szemes legyen és gondosan ellenőrizze a közös miniszteriumot közös ügyeink intézésében.

De nem akarok ezekről tovább szólni, hiszen szászor is bebizonyítottát már ugy az elmúlt országgyűlésen, mint a sajtó által, hogy a delegáció és a közös miniszterium nemcsak hogy nem csorbitja függetlenségünket, hanem különösen, sajtóságos körülményeink közt inkább a legalkalmasabb annak megvédésére és azon fő statusely megtestesítésére, hogy felettünk, a mi befolyásunk nélkül senki sem miben ne intézkedhessék.

Csak egynémely más oldalról kívánom még megvilágosítani az ellenzék irányát s annak következtetéseit. Mi az ellenzék célja? Miként programjában hirdeti: eltörölni a delegációt és közös miniszteriumot, felforgatni az 1867-iki alaptörvényeket. Minthogy azonban a bennünket és Ausztriát közösen érdeklő ügyek utánán is fenmaradnának, mit akarna azok mostani kezelésének helyébe állítani? E módozatról még soha sem nyilatkozott határozottan az ellenzék. De legyen az bármi, hihető-e, hogy a fejedelmel és osztrák népekkel kötött szerződést egyoldalul, a magunk részéről eltörölhetjük? És ha a fejedele s többi tartományai ezen alapokat megváltoztatni nem akarják, s minthogy még most nem is akarhatják — mert arra eddigelé sem részünkről, sem az ő részünkről nincs is ok — mit teend akkor az ellenzék? Fegyverhez fog-e nyulni, hogy őket kényszerítse?

Ne mondja pedig senki, hogy e beszéd által magunk is bevalljuk, hogy korlátozva van függetlenségünk, mivelhogy alaptörvényeinket kényünk-kedvünk szerint mátlól holnapra meg nem változathatjuk. Azt csak nem fogja senki kétségbe vonhatni, hogy Svájc független, s nálánál szabadabb ország nincs Európában. És vajjon nincs-e még ott is korlátozva az országgyűlés, az alapok megváltoztatásában? Ott még csak vitatkozni sem szabad a képviselőknek az alapokról! Egy

törvény áll ott fenn, mely pontosan meg is tartatik, mely szerint csak minden 10 vagy 12 év után egyszer lehet az alapok megváltoztatásáról. És még akkor is előbb az összes nemzetnek szavaznia kell a felett, vajjon akarja-e revisio s módosítás alá vetni azokat? S ha a nemzet nem-mel szavaz, mint ez épen pár év előtt történt, 12 éven át ismét tilos az országgyűlésen vagy a sajtóban feszegetni az alapokat.

E törvényt böles előrelátással alkotta magának a svájci nép, nehogy azon izalmaknak s megrendüléseknek szükség nélkül, derűre-borura kitegye az államot, minökkel járna még ott is az alapok megváltoztatása. Ott pedig már régen minden a legjobb rendben van, minden korszerű reformok keresztül vitettek. Pontos az igazgatás, gyors és részre nem hajló az igazságszolgáltatás, virágzik az ipar, gazdaszat és kereskedelem, jók a közlekedési eszközök, mintaszerű a rendőség, magas tökélyen áll a közoktatás stb., stb. Minálunk még mindez hiányos, rendezetlen. És mi mégis annyi függetlenséggel és szabadsággal nem érhetjük-e be, mennyi a szabad, köztársasági svájciakat boldogítja?

Polgártársaim! legyünk előrelátók és mérsékelték a szabadság gyakorlatában, megdondolván, hogy a szabadságot nem a zsarnokság szokta megőlni, hanem a szabadsággal élni nem tudás, a szabadság tévedései, melyeket szabadoságnak nevezünk. Óvakodjunk ettől! Ne legyünk elbizakodva henzegők s a szabadságot korlátozásban keresők, nehogy rólunk is joggal el lehessen mondani, hogy meg tudtuk ugyan szerezni, de nem tudtuk gyakorolni, megőrizni szabadságunkat, mert azt a mult századi lengyelek példája szerint szabadoságban keresvén, minmagunk temettük el.

De tegyük fel, hogy a baloldal, mely most annyira törekszik magának többséget szerezni a jövő országgyűlésen, mely e végre még a szélsőballal is összeolvadt ideiglen, bár Tisza Kálmán nem rég arról vádolta a szélsőballt, hogy magát a társadalmi rendet veszélylyel fenyegeti, tegyük, mondom, hogy többségre jut a baloldal s leszavazza a Deák-pártot, megváltoztatja az alkotmány alapjait: mi lesz a következés? Nem az-e hogy a Deák-párt, azokat meggyőződése szerint védnie kellvén, azt fogná is tenni erőlyesen? Így aztán örökös harc fog kifejlődni az alapok felett a nélkül, hogy valaha reáérnünk arra, mi reánk nézve a legfontosabb, mi valóságos életkérdés, hogy megkezdjük a végrehajtsuk valahára a szabadelvű reformokat az igazságszolgáltatásban, anyagi s erkölcsi érdekeink előmozdításában?

Mit mondanánk azon gazdáról, ki — bár az ösöktől reámaradt lakháza már elég jó állapotban van, mert azt már maga is kitarozta — mit mondanánk róla, ha a helyett, hogy rosz földjeinek, szőlőjének, rétjeinek javításához fogna, tőkétje ezekben fektetné, erejét és idejét ezeknek jobb karba állítására fordítaná, hogy eddigelé keveset jövedelmezett gazdasága többet gyümölcsözön, mindig csak lakházát akarná újra és újra lebontani, hogy mind divatosabb, szépségének megfelelő házat építsen, e mellett pedig gazdaságát pangásban hagyná, minek következtében, mire az új ház felépült, az elhanyagolt gazdaságban végbukásra jutott?

Ilyen pedig a baloldal, minő ezen szépséyes gazda. Istennek hála, lakházunk, alkotmányunk már elég kényelmes arra, hogy benne lakhassunk, dolgozhassunk, ügyeinkben előre haladhassunk; most már csak gazdaságunkat javítsuk, mert ez bizony rosz karban áll. S ha majd aztán jól be lesz rendezve gazdaságunk minden ága, virágzókká lettek földjeink, iparunk, kereskedésünk, Isten neki, ha tetszik, akkor majd új házat is építhetünk. A baloldal azonban reformok, javítások helyett megint csak meddő közjogi vitákat akar felidézni az alapok felett; ő minden áron új házat akar építeni, habár míg ezt felépítenie sikerülhetne, végkép elpusztul is a nemzet gazdasága.

Avagy nem éri-e a baloldal, hogy mennyi javítani, reformálni, igazítani valók van az ország belügyeiben? Dehogy nem éri, hiszen maga is előszer emlegeti azokat, tudja ő is, hogy igazságszolgáltatásunk oly rosz és lassu, hogy Európa szinte gnyol bennünket miatta; tudja ő is, hogy megyeink, községeink gyökeres reformot igényelnek, mert hiszen lehetetlen nem látania, hogy beladminisztrációnk, hasonlítva egy jól berendezett államhoz, alig nevezhető többnek fél anarchiánál s rendtelenségél; tudja, hogy terheink nagyok, mivel keresetlen aránylag csekély, iparunk, kereskedésünk még fejletlen, közlekedési eszközeink roszak, az adórendszer hiányos, behajtása igen költséges és felosztása egyenlőtlen, köznevelésünk nem felel meg céljának.

Mindezt s ezermi más hiányainkat látva, kiáltja minduntalan a Deák-párt: hagyjunk fel már valahára a közjogi vitákkal, ne pazaroljuk tovább az időt, lásunk a reformokhoz, oly rosz karban levő belügyeink javításához, hiányaink pótlásához. — És a baloldal? Ez megint csak a delegáció, közös miniszterium, külön hadsereg felett akar vitatkozni. Fel akarja forgatni az 1867-iki törvényeket s velük együtt a kiegyezést, mit annyi erőfeszítéssel lehetett csak kieszközölni; viszszaemenni oda, hol 1865-ben voltunk s újra megkezdni a közjogi vitákat a közös fejedelmel s Ausztriával; újra elhalasztani az oly égető belreformokat, hogy az országnak már ugyis eléggé biztosított függetlensége delegáció s hasonlók felett vitázhasson.

Most ugyan legújabbban váltig mondják beszédekben s czikkeikben a baloldaliak, hogy nekik sem kell forradalom, hanem ők is reformot akarnak. De ez hiu beszéd, melylyel csak a közönséget akarják elaltatni; mert hiszen józan hazafiak előtt csak nem mondhatják ki nyiltan, hogy ők egyenesen forradalmat akarnak, mert tudják, hogy akkor tömegesen elfordulna tőlük még az általuk elcsábított közönség is. De hát ha nem forradalmat, hanem reformot akarnak, miért tüzik ki mégis programjukban a delegáció és közös miniszte-

rium eltörölését, mi végelemzésben, bármikép tagadják is, kétségkivül forradalomra vezet? Ha reformot akarnak, miért akarják a közjogi vitákkal elfoglalni s elpazarolni a drága időt, mely a reformok megvitatására szükséges? Azt hiszik-e, hogy lehetséges reformálni, ha a kiegyezési alapokat felforgatják? Vagy ha csakugyan reformálni akarnak, le kell-e a miatt rontani a kiegyezés alapjait? A delegáció s közös miniszterium mellett vajjon nem lehet-e reformálni a beligazgatást és igazságszolgáltatást, teremteni új adózási és közoktatási rendszert, emelni az ipart s kereskedelmet?

És hagyján, ha még lehetne reménye, hogy czélt ér! Ha várhatná, hogy a fejedelem megint hajlandó lesz oly rövid idő után eldobni a nagy ügygyel-bajjal helyreállt, az ország többsége által pártolt s tényleg jól működő államszervezetet, s megkísérteni annyi után egy új experimentumot, bár arra sem egy új königrázi szerencsétlenség, sem semmi más szükség nem kényszeríti; a fennállót pedig a czélszerűség, a siker, s a haza legbőlesebb férfainak, magának a józan, hazafias többségnek pártolása ajánlja. De hiszen a baloldal maga eleve is tudhatja, hogy az elfogadott alapokon lényegesebben bizony nem lehetne sokat változtatni a nélkül, hogy ismét harezra ne keljünk az uralkodóval s az alatta levő többi országokkal. És így minden kilátás nélkül a sikerre, mégis el akarja vonni az időt az oly égetőleg szükséges reformok megbeszélésétől s életbeléptetésétől!

Ime ezek lennének a kilátások, ha a jövő országgyűlésen a baloldal többségre juthatna! De én ettől nem félek. Bizom a nemzet józan eszében, hogy nem fogja könnyelműleg eldobni s megrontani azon, pár év előtt által remélt nagy vívmányokat, melyeket az 1867-iki törvények biztosítanak számára. Hanem hogy ezeket fenntartva, ezentul már gyorsan hozzálátna a szükséges reformok megalkotásához, jól tudván, hogy a népeket nemcsak harc és háboru öli meg, hanem megölheti a korigényelt reformok elmulasztása, a pangás és hátramaradás is a világban, miként ezt déli szomszédunk, az egykor oly hatalmas töröknek szomorú hanyatlása oly kézzelfoghatólag bizonyítja.

De van az ellenzék baloldal helytelen eljárásának még egy más, nem kevésbé káros következménye, mint lenne, ha sikerülhetne maga az alapok felforgatása. A baloldal uton-utfélen kikel a kormány hibái, tévedései, balfogsái ellen. És meg kell vallani, hogy az új, a röögő pályán a kormány nem is ment egynémely tévedéstől s balfogsáttól. Maga a Deák-párt sem helyesel mindent, a mi történik. Miért nem szoritja tehát a kormányt más, jobb eljárásra? Ezt teszi ugyan néha; de mindig nem lehet, nem lehet épen a baloldal miatt. A baloldal az által, hogy mindig az alapokat feszegeti, mindig ezeket támadja meg s így folyton alkotmányellenes téren áll, lehetetlen teszi a különben oly annyira szükséges alkotmányos ellenzékét, lehetetlen teszi az ellenzékést. Én nem ismerek a világon senhol hasonló ellenzékét a miénkhez, nincs olyan sem Belgiumban, sem Angliában, Svájcban stb. A pártok másutt mindenütt a szabadsági elvek szerint csoportosulnak s a kisebb-nagyobb szabadságért mértéke által különböznek egymástól, de az alkotmány alapjait vita tárgyává sehol sem teszik.

Mert mi is az ellenzék feladata, teendője minden igazán alkotmányos államban? E feladat csak kétfőre szoritkozik: 1-ör, hogy ellenőrizze az adminisztrációt, korlátozja a kormányt tulkapasiban, helyreigazítsa a tévedéseket, és 2-ör hogy a kormányt előrehajtsa s kényszerítse a haladásra, a szabadelvű reformokra.

A mi baloldalunk az ellenzék e feladatai közül egyiket sem teljesíti, sőt az által, hogy mindig az alapokat feszegeti, minden békeszerető, forradalomtól iszonyodó embernek lehetlenné teszi az ellenzést, s a Deák-pártiakat, kik különben nem egyszer érezhetnének kedvet megőrnü az adminisztráció egynémely hibáit, vagy hallgatásra, vagy a kormány védelmére kényszeríti, nehogy a Deák-párti kormány megbuktával az alapok is felforgatassanak a hatalomra jutó baloldallal által.

Nem rég egyik ministertünk, midőn vele beszélgettem, azon naiv vallomásra fakadt, hogy ő nagyon meg van elégedve a baloldal eljárásával, mert hiszen ez egészen az ő malmukra hajítja a vizet az által, hogy mindig a kiegyezést feszegeti, a Deák-pártot szintén kényszeríti a kormány védelmére s lehetlenné teszi minden alkotmányos ellenzést.

Vajjon nem elég újmutatás-e már csak ez is a baloldalnak arra, hogy megváltoztassa a maga eljárását s igazán alkotmányos ellenzéké alakuljon? És mivel erre nem nagy a remény, miután legújabbban még egyenesen a forradalmat czélo szélsőballal is egyesült: nem elég intés-e ez a választóknak, hogy oly képviselőket küldjenek a jövő országgyűlésre, kik az alapoknak, melyekkel több évekre meg lehetünk elégedve, békét hagyván, tartózkodni fognak a meddő közjogi vitáktól, s minden idejüket és erejüket az oly igen szükséges belreformok életbeléptetésére akarják fordítani, kik a beligazgatás és igazságszolgáltatás javítását, gazdaszat, ipar, kereskedelem emelését, s e végre a közlekedési eszközök tökélyesítését, a közoktatás jobb karba állítását, az adók czélszerűbb szabályozását s mindazon reformok keresztülvitelét ismerendik feladatuknak, melyek a művelt külföldn már régóta léteznek s melyeket hazánk sem nélkülözhet sokáig a nélkül, hogy szomszédjai által mindenben tulszárnyalva, a törökök példájára, pangásban enyészetenek ne induljon.

En ily szándékkal, ezen elvekkel lépek fel önök előtt, polgártársaim, képviselőjelöltül. Ha önök ezen elveket helyeselve, szavazataikat reám adják, végetlenül megtisztelve érzendem magamat önök bizodalma által s azon komoly eltökéléssel foglalomd el képviselői székemet, hogy a belreformok, javítások zászlóját magasan fenlobogtassam.